

**PARTICIPATIE
VAN KANSENGROEPEN AAN HET BELEID
VAN STAD ROESELARE**

Dit is een publicatie van:

Samenlevingsopbouw West-Vlaanderen
en T'Hope, Vereniging waar armen het woord nemen en welzijnsschakel

Redactie

Mieke Spruytte, Paul Meersman, Joke Deprez, Marc Vermeulen

Druk

Juni 2009

“Participatie is voor mij een moeilijk woord voor meetellen”¹

“Participatie is mee-doen, mee-weten en mee-beslissen...”²

“Participatie heeft niet zozeer te maken met de activiteiten die je organiseert (het wat), maar met de manier waarop je die activiteiten organiseert (het hoe). Participatie heeft te maken met je basishouding, met de manier waarop je naar mensen kijkt...”³

een link tussen theorie en de praktijk uit Over de Zulle: 2009

¹ Uitspraak van Monique Adyns, die als opgeleide ervaringsdeskundige in armoede en sociale uitsluiting meegewerkt heeft in het project Over de Zulle.

² Kristel Driessens – denkoefening over participatie in welzijnsschakels, vanuit een Bindkrachtvisie - Algemene vergadering Welzijnsschakels 3 maart 2003

³ Uit schakels die bruggen slaan - Welzijnsschakels

INHOUDSTAFEL

Voorwoord : denken en doen...	4
1. Naar een innoverend participatiebeleid, ook voor kansengroepen	5
1.1. Inleiding	5
1.2. Een innoverend participatiebeleid	6
2. WINST VAN PARTICIPATIE VOOR LOKALE BESTUREN	7
3. BELEIDSPARTICIPATIE VAN KANSENGROEPEN	9
3.1. Wat is participatie	9
3.2. Actieve en passieve participatie	9
3.3. Participatie is denken en doen	10
3.4. Rekening houden met de variatie in burgers, in het bijzonder de kansengroepen	10
3.5. Kwaliteit van de communicatie	11
3.6. Participatie is maatwerk	12
4. PARTICIPATIEPLAN OF PLAN VAN AANPAK	13
4.1. Participatiebeleid veronderstelt een participatieplan	13
4.2. Bepalen van de doelgroep: kansengroepen (= WIE)	13
4.3. Afbakening van thema's en deelfacetten (= WAT)	15
4.4. Participatie in verschillende beleidsfasen (= WANNEER)	16
4.5. De participatieladder (= WAARTOE)	17
4.6. Bepalen methodiek of HOE ga ik nu tewerk	18
5. PARTICIPATIEF WERKEN MET KANSENGROEPEN VERONDERSTELT EEN HANDELINGSKADER	20
5.1. De basishouding: geloof in de ervaringsdeskundigheid van de doelgroep	20
5.2. Handelingskader: vierveldenbenadering	20
5.2.1. doelgroep in beeld krijgen: het verkennen en toeleiden van deelnemers	21
5.2.2. een afgestemd aanbod	21
5.2.3. ondersteuning op maat voor kansengroepen	22
5.2.4. het creëren van participatiekansen	23
5.3. Participatief werken met kansengroepen veronderstelt een passende begeleiderhouding	24
6. AANBEVELINGEN VOOR EEN PARTICIPATIEF BELEID NAAR KANSENGROEPEN	26
6.1. Participatie van kansengroepen wordt voorwerp van expliciet beleid	26
6.2. Het belang van de basisdienstverlening en de basiswerkers binnen de bestuurlijke organisatie van de stad	27
6.3. Het belang van vitale coalities met de bestaande basiswerkingen in de stad	28
6.4. Evaluatie van bestaande participatiekanalen	28
6.5. Nood aan continuïteit en het belang van professionaliteit	29
6.6. Een budget voor participatie	30
7. VOORSTEL VAN EEN PROCEDURE DIE DE PARTICIPATIE VAN KANSENGROEPEN BINNEN HET LOKAAL SOCIAAL BELEID IN ROESELARE TOT VOORWERP VAN EXPLICIET BELEID KAN MAKEN	31
7.1. Procedure voor het toekennen van budgetten voor participatie van kansengroepen	31
7.2. Meldpunt participatie van kansengroepen	32
7.3. De taken van de cluster participatie op een rij	32
EN NU VOORUIT...	33
LITERATUUR(LIJST)	34
Bijlage 1: Uitnodiging Forum "Participatie van kansengroepen binnen het Lokaal sociaal Beleid"	35
Bijlage 2: Situering project "Over de Zulle	37

Denken en doen ...

De cluster 'participatie' van lokaal sociaal beleid - Roeselare vroeg aan het project 'Over de Zulle' om een aanzet te geven voor een haalbare en werkbare aanpak om participatie van kansengroepen bij het beleid te versterken. Deze aanzet bevat een denkkader over participatie met een reeks praktische aanbevelingen die grotendeels uit de praktijk van 'Over de Zulle' zijn afgeleid.

Deze aanzet heeft helemaal niet de pretentie om een sluitend en definitief antwoord te bieden op de vraag van de cluster 'participatie'. Een actieplan inzake participatie van kansengroepen bij het lokaal beleid uitwerken, is werk van lange adem en van velen.

In Roeselare is er zeker aandacht voor participatie van bewoners bij het beleid. Wellicht worden een aantal van onze voorstellen al gedeeltelijk of volledig op deze manier georganiseerd. Vaststelling is echter dat kansengroepen moeilijk worden bereikt. Participatie van kansengroepen vraagt bijzondere inspanningen en dit rapport wil de aandacht daarvoor onderbouwen en ondersteunen.

Participatie van kansengroepen is een gedeelde verantwoordelijkheid: niet enkel stadsbestuur en OCMW tekenen daarvoor, ook welzijnsorganisaties, het middenveld, ... kunnen en moeten mee een rol opnemen.

Er is werk aan de winkel in Roeselare op dit vlak. T'Hope en Samenlevingsopbouw, de partners die 'Over de Zulle' dragen, willen daar alvast verder toe bijdragen. Dit rapport is immers geen eindpunt, maar een 'appetizer' om er met velen tegenaan te gaan.

1.

NAAR EEN INNOVEREND PARTICIPATIEBELEID, OOK VOOR KANSENGROEPEN

1.1. Inleiding...

Veel steden en gemeenten deden inspanningen om de burgers en de kansengroepen te betrekken bij de opmaak van hun lokaal sociaal beleidsplan. Velen worstelen nu echter met dezelfde vraag: Hoe moet het nu verder? Hoe kunnen we de kwetsbare groepen blijvend betrekken bij ons beleid?

Zo begon een zoektocht naar voorbeelden van vernieuwing op het vlak van participatiebeleid. Steden kijken bij elkaar of er bruikbare praktijkvoorbeelden voorhanden zijn die ze eventueel kunnen overnemen of mits enige aanpassingen kunnen integreren binnen hun eigen beleid. We stelden zelf ook vast bij de organisatie van het forum rond 'participatie van kansengroepen binnen het lokaal sociaal beleid'⁴ dat er momenteel heel weinig empirisch materiaal voor handen is.

Bij het zoeken naar goede voorbeelden van participatie vertrekt men volgens de 'commissie Keulen'⁵ o.l.v. Filip De Rynck vanuit een verkeerde vraagstelling. Men dient zich niet af te vragen hoe het nu verder moet en men moet niet bij de burens gaan kijken. Zelf nadenken en een eigen debat voeren is de essentie om tot een innovierend participatiebeleid te komen.

De steden voeren een financieel beleid, een sociaal beleid, een personeelsbeleid, ... waarom ook geen participatiebeleid? Vaak is het zo dat heel wat organisaties en diensten bezig zijn met participatie, maar dikwijls gaat het om ad hoc initiatieven. Een echt participatiebeleid heeft nood aan een visie die niet alleen uitgevoerd maar ook geëvalueerd wordt. Kiest de stad er binnen dit participatiebeleid voor om bijzondere aandacht te schenken aan kansengroepen dan zal ze dit van bij het begin in deze visie moeten inschrijven en zal ze er ook bij de uitwerking en evaluatie aandacht voor moeten hebben.

Het project 'Over de Zulle' was een goed voorbeeld van participatie van kansengroepen op maat. Het heeft weinig zin om dit project te kopiëren. Nieuwe projecten die vanuit deze kwetsbare groepen groeien zouden echter de kans moeten krijgen om een plaats te verwerven binnen dit participatiebeleid.

Met deze tekst proberen wij niet om een pasklaar antwoord te geven op de vraag 'Hoe moet het nu verder in Roeselare?'. Wel willen wij onze ervaringen vanuit het project 'Over de Zulle'⁶ koppelen aan het theoretisch kader dat Filip De Rynck samen met zijn werkgroep ontwikkelde om aan te tonen dat participatie van kansengroepen mogelijk is binnen deze stad. We starten telkens met een theoretisch gedeelte en kijken dan hoe we dit binnen het project 'Over de Zulle' aanpakten (= tekst die cursief staat) . We hopen op deze manier een aanzet te geven zodat het debat rond een innovierend participatiebeleid - waar ook kansengroepen een plaats krijgen - op een kwalitatieve manier gevoerd kan worden.

⁴ Op 13 november organiseerden we vanuit het project 'Over de Zulle' een forum rond participatie van kansengroepen binnen het lokaal sociaal beleid. Naast een theoretische denkkader kwamen ook een aantal praktijkvoorbeelden aan bod. Programma en uitnodiging: zie bijlage 1

⁵ Werkgroep Participatie door minister Keulen geïnstalleerd met als opdracht een coherente en gedragen visie op participatie te ontwikkelen en een beleidskader te ontwikkelen dat inspirerend is voor de praktijk van lokale bestuurders en voor burgers. Deze Werkgroep Participatie werd getrokken door prof. Dr. Filip de Rynck en bestond uit sleutelfiguren uit de politieke en ambtelijke overheden van de 13 centrumsteden en experts inzake participatie uit het werkveld, de academische wereld, Vlaamse Overheid,...

⁶ Voor meer uitleg over doel en aanpak 'Over de Zulle': zie bijlage 2

1.2. Een innovierend participatiebeleid

Participatie is een begrip dat voortdurend in beweging is; dat andere invullingen en betekenissen krijgt wanneer de samenleving verandert. Vandaag de dag zijn er heel wat factoren veranderd. Er hebben zich belangrijke veranderingen voorgedaan op niveau van de samenleving, de burger, de politiek en het bestuur. Omwille van de evoluties binnen deze vier polen zullen ook de participatiepraktijken die zich hierop enten mee moeten evolueren. De Werkgroep Participatie maakte een scherpe analyse van deze veranderingen:⁷

- Het participatiepatroon van de burgers is gewijzigd: burgers lopen niet meer zozeer warm om te participeren aan de formele participatiekanalen (zoals bijvoorbeeld het deelnemen aan hoorzittingen of zetelen in adviesraden,...). Dat wil niet zeggen dat burgers vandaag niet meer zouden participeren. Wel is het zo dat ze op een andere manier participeren: burgers vertonen een meer autonoom participatiegedrag dat eerder aansluit bij de logica van de maatschappelijke participatie dan bij de logica van de politieke participatie. We denken dan aan allerlei initiatieven die burgers alleen of samen met anderen zelf organiseren. Dergelijke initiatieven zijn vaak gericht op de eigen lokale woon- en leefomgeving. Soms op grote schaal, soms op kleine schaal.
- Maatschappelijke problemen zijn vaak zeer complex geworden en dus niet in simpele oplossingen om te zetten. Problemen in onze samenleving kunnen dan ook niet meer door het bestuur alleen opgelost worden.
- De samenleving is niet langer één gesloten gemeenschap, maar een multiculturele en diverse samenleving.
- Politieke partijen verliezen legitimiteit en terrein.
- De organisatie en werking van de overheid is grondig gewijzigd: er is niet alleen de toenemende professionalisering binnen de ambtelijke en politieke overheden, haar verdere decentralisering, maar ook evoluties zoals globalisering en informatisering hebben invloed op het beleid.

Als een samenleving verandert, dan moeten ook de participatiepraktijken veranderen. Elke tijd heeft zijn eigen participatiepraktijken. Het debat is dus nooit af en moet blijvend gevoerd worden!

Klassieke inspraak vertrekt vooral vanuit het standpunt van het beleid. Met deze nieuwe visie op participatie vertrekken we vanuit de leefwereld van de bewoners en worden van daaruit de bestuurders betrokken bij de kracht van de samenleving. Terwijl traditionele inspraak vooral gericht is op 'planvorming' op het ritme en volgens de agenda van het beleid, zijn acties en initiatieven van bewoners meestal gericht op doen en volgen ze een eigen agenda. Het is een uitdaging om deze agenda's optimaal op elkaar af te stemmen.

In deze tekst lichten we deze nieuwe visie van participatie verder toe. We vertrekken daarbij van een ideaalbeeld. Het is echter niet zo dat participatie altijd zo ver mogelijk moet of kan doorgedreven worden. Er wordt best een ernstige afweging gemaakt over wat men juist wil bereiken en welke mogelijkheden men daarvoor ter beschikking heeft. We gooien de klassieke inspraak niet volledig overboord. Inspraak kan een nuttige en bruikbare vorm van participatie zijn afhankelijk van wat mogelijk en wenselijk is.

⁷ De Rynck, F. & Dezeure K. (2009). Burgerparticipatie in Vlaamse Steden: naar een innovierend participatiebeleid. Brugge: Uitgeverij Vanden Broele.

2.

WINST VAN PARTICIPATIE VOOR LOKALE BESTUREN

Vaak lijkt participatie omslachtig en stellen lokale besturen zich vragen bij de meerwaarde ervan. Waarom al die moeite doen? Wat levert het op?

Naast een principiële keuze voor participatie, vertrekkend vanuit een visie op democratie, erkenning van rechten, ... kan men ook kiezen voor participatie vanuit een meer pragmatisch standpunt, namelijk vertrekkend vanuit een kijk op efficiëntie en kwaliteit.

Voor het lokale bestuur is participatie als beleidsinstrument ook een manier om tot goede beleidsvoering te komen. Het verhoogt de effectiviteit en de kwaliteit van het beleid. Het schept namelijk een groter draagvlak voor het beleid en kan kostenbesparend werken door het verhoogde gevoel van veiligheid en samenhang bij de burger. Voor de groepen burgers biedt het een kanaal om hun belangen beter te beschermen.

PARTICIPATIE:

Levert een breed draagvlak voor beleidsbeslissingen

Als mensen mee het beleid kunnen maken, gaan ze er meer in geloven en krijgen ze meer vertrouwen in het beleid. Er zullen dus meer burgers achter het sociaal beleid in de stad staan, er wordt een groter draagvlak geleverd. Als er bijvoorbeeld een moeilijke beslissing wordt genomen over de bouw van nieuwe sociale woningen dan kan dankzij het participatieproces deze moeilijke beslissing toch begrepen en aanvaard worden door de bewoners. De beslissing is niet boven hun hoofd gemaakt. Ze hebben er zelf mee over kunnen nadenken en meespreken. Bewoners beslissen mee over de toekomst van hun stad en het beleid heeft voeling met wat leeft onder haar inwoners en kan daardoor verantwoorde beslissingen nemen.

Zorgt voor een goede verstandhouding tussen bewoners en bestuur

Het voorgaande zorgt dan weer voor een goede verstandhouding tussen inwoners en beleid. Wanneer het beleid zaken onderneemt in de stad, in overleg met de inwoners, dan zullen deze meer respect opbrengen voor de genomen beslissingen.

Zorgt voor betere maatregelen

Via beleidsparticipatie krijgen gemeenten en OCMW informatie van de burger over wat goed en minder goed is aan het beleid en over wat best zou veranderen. Over sommige zaken hebben bewoners meer voeling dan beleidsmensen omdat ze er dichterbij staan. Beleidsmensen moeten soms beslissen over zaken waar ze zelf niet mee te maken krijgen in hun leven. Bijvoorbeeld hoe kan de stad of het OCMW tussenkomen in verwarmingskosten? Via een cheque voor huisbrandolie, via toeslagen voor isolatie en dubbele beglazing of nog anders? Mensen met een laag inkomen kunnen hier meer over vertellen dan beleidsmensen. De bewoners worden benaderd als ervaringsdeskundigen. Dit geeft de bewoners het gevoel dat ze gewaardeerd worden. Dat zorgt ervoor dat de tevredenheid van de bewoners verhoogt. Participatief werken zorgt dat de genomen maatregelen effect hebben voor de bedoelde doelgroep.

Bespaart middelen

Dit soort informatie helpt de beleidsmakers om het sociaal beleid zo te maken dat het de problemen van de mensen beter kan aanpakken. De beslissingen gebeuren veel gericht. Zonder betrokkenheid van de bewoners kan achteraf blijken dat een oplossing niet effectief is. Door bewoners te betrekken kan het beleid vermijden dat er tijd en geld wordt gestoken in dingen die hun doel niet bereiken.

Verhoogt het rendement van beleidsinitiatieven

Maatregelen of initiatieven die het beleid samen met de bewoners uitwerkt, hebben een hoger rendement en zijn laagdrempeliger. Bewoners maken er meer gebruik van.

Zorgt voor een buffer tegen antipolitiek en verzuring

De concrete resultaten, de maatregelen op maat en een goede samenwerking met het beleid zorgen dat verzuring minder kans krijgt en dat bewoners positiever staan tegenover de politiek op zich.

Werkt versterkend voor de hele samenleving

De meerwaarde van participatie vertaalt zich ook in termen van algemeen samenlevingsbelang. Participatie zorgt bij de burger voor een verhoging van het verantwoordelijkheidsgevoel en de eigenwaarde. Ze worden mondiger en door de ontplooiingskansen die participatie op individueel en maatschappelijk vlak biedt, zien mensen zich gesterkt in hun eigen toekomstperspectief binnen de maatschappij. Zo is participatie ook een instrument dat versterkend werkt voor de hele samenleving.

Zonder beleidsparticipatie zou het veel moeilijker zijn voor sommige mensen om hun stem te laten horen. Vooral voor kansengroepen betekent participatie meer toegang tot de grondrechten. Via beleidsparticipatie wordt de stad dus ook een meer democratische plaats.

3.

BELEIDSPARTICIPATIE VAN KANSENGROEPEN

3.1. Wat is participatie

Participatie wordt als term gemakkelijk gebruikt voor alles wat met inspraak te maken heeft. Participatie is echter ruimer dan inspraak alleen. Essentieel bij participatie is de **gemeende tweezijdigheid**. Participatie gaat vooral over die processen waarbij tussen de actoren sprake is van een betekenisvolle en ingrijpende interactie.

Bij de actoren is er op vlak van visie, meningen, belangen en prioriteiten echt sprake van een ontwikkelingsproces. Verschillende manieren van kijken komen in interactie met elkaar en meningen kunnen gevormd worden maar evengoed veranderen. Er komt een dialoog op gang tussen beleid en doelgroep. Men dient mensen serieus te nemen in hun problemen, overwegingen en initiatieven. Dit is een randvoorwaarde om te komen tot kwalitatieve participatie.

We moeten echter ook rekening houden met de bestaande realiteit. Niet in elke situatie kan participatie tot zijn uiterste vorm doorgevoerd worden. Context en randvoorwaarden bepalen welke vorm van participatie nuttig en mogelijk is. (zie participatieladder hfdst. 4)

Het project 'Over de Zulle' kunnen we terecht een participatieproject noemen.

De kansengroepen werden betrokken vooraleer een concreet voorstel op tafel lag. De meningen van de doelgroep werden in de themawerkgroep en in de groepen voorbereid en doorgesproken en daarna werd dit alles besproken met het beleid om samen tot een uitgewerkt voorstel te komen.

*In het tweede deel van het project 'Over de Zulle', rond woonbegeleiding, gebruikten we een variante op de **dialogomethodiek**. De doelgroep ging in dialoog met de diensten en zocht samen naar structurele antwoorden op de verzuchtingen en vragen van de groepen.*

3.2. Actieve en passieve participatie

In het document van Filip Derynck maakt men een onderscheid tussen actieve en passieve participatie.

Actieve participatie betekent het betrekken van burgers en doelgroepen in processen van dialoog, discussie en conflict en waardoor dan beleid tot stand komt.

Passieve participatie betekent het toegang hebben tot maatschappelijke basisgoederen en tot de basisrechten waarover in onze maatschappij een consensus bestaat dat ze belangrijke elementen zijn van 'het goede leven'; bijvoorbeeld het recht op wonen, recht op arbeid, ...

Wanneer we het in deze tekst hebben over beleidsparticipatie en participatief beleid dan gaat het vooral over actieve participatie. De betrachting is dat meer en meer mensen kansen krijgen om deel te nemen aan het beleid.

Insluiting of uitsluiting van kansengroepen moet altijd een aandachtspunt zijn bij het opzetten van participatieprocessen. De commissie ziet op dit punt een belangrijke en nog te versterken rol van en voor de overheid: de zorg voor wie (niet) mag of kan deelnemen.

Actieve participatie ontstaat soms juist doordat er geen passieve participatie is, doordat doelgroepen geen toegang hebben tot bepaalde grondrechten en er iets aan willen veranderen. Het beleid moet bereid zijn om ook inhoudelijk hun beleid bij te sturen. Als men de situatie niet wil verbeteren heeft participatie geen zin.

Participatie is alleen zinvol rond die thema's/ items waarrond men iets wil en kan veranderen!

Het project Over de Zulle is hier een goed voorbeeld van.

De themagroep 'wonen' van T'Hope koos voor een "laagdrempelige woonwinkel" als thema omdat de verdere uitbouw van de huisvestingsdienst in de beleidsplannen van de stad Roeselare opgenomen waren. We zochten een thema waar zowel de doelgroep als het beleid rond bezig was en waarbij we dus resultaat konden boeken en effectief de grondrechten "recht op een goeie dienstverlening" en "recht op wonen" konden helpen verwezenlijken.

Via de uitbouw van een laagdrempelige woondienst kan ook concreet werk gemaakt worden van het grondrecht op een goede huisvesting (= passieve participatie).

3.3. Participatie is denken en doen.

Participatie kan niet gelijkgeschakeld worden met praten in vergaderingen of het schrijven van teksten. Participatie gaat ook over **actie ondernemen, kijken wat mensen zelf kunnen doen**. Mensen kunnen betrokken worden bij de planning en bij de uitvoering. In deze veelzijdigheid van participatie liggen ook weer mogelijkheden voor kansengroepen. Participatie gaat dus niet alleen over het zetelen in een adviesraad of cluster maar evenzeer over het meehelpen op een koffienamiddag in Het Nuttig Verzuim, het deelnemen aan één van de activiteiten van T'Hope, Elim, VOC Opstap, ...

Bij de aanbevelingen die de doelgroep meegaf naar de uitbouw van de woondienst zaten ook een aantal tips rond het aanmaken van folders. De mensen van de woondienst speelden hier op in. Bij het aanmaken van nieuwe folders voor de woondienst werd de hulp van de themagroep ingeroepen. De folder werd aan de groep voorgelegd met de vraag om te bekijken of de folder duidelijk genoeg en vlot leesbaar was.

Na het openen van de nieuwe woondienst werden de verschillende doelgroepen uitgenodigd naar de woondienst. Ze kregen een rondleiding en uitleg over de werking van de woondienst. Zo konden ze zelf zien en horen hoe en in welke mate hun aanbevelingen opgevolgd werden.

3.4. Rekening houden met de variatie in burgers, in het bijzonder de kansengroepen

In tegenstelling met vroegere theorieën waarbij participatie als maatschappelijke norm beschouwd werd: iedereen 'moet' participeren en wel volgens een welbepaald verwachtingspatroon en vooraf bepaalde regels, benadert een hedendaags participatiebeleid burgers vanuit de context waarin ze leven. Alle mensen zijn verschillend. De erkenning van **meervoudige diversiteit** is essentieel.

Dé allochtonen, dé kansarmen bestaan niet. In de uitwerking van een project of een beleid betekent diversiteit ook dat de individuele mens niet alleen behandeld en bekeken wordt als deel uitmakend van een bepaalde sociologische categorie. Dit recht doen aan diversiteit uit zich ook in de erkenning van mogelijke tegenstrijdige meningen en opvattingen over mens en maatschappij.

Daarnaast is het ook nodig om aandacht te hebben voor de verschillende manieren waarop mensen in al hun verscheidenheid deelnemen aan de maatschappij, en aan de verschillen in betekenis die ze aan hun participatie geven.

Het beleid dient zich de vraag te stellen: kansengroepen over wie hebben we het dan, hier in Roeselare. Het begrip kansengroepen kan niet als een etiket ingezet worden.

Bij het project 'Over de Zulle' stelden we ons ook de vraag: wie zijn de kansengroepen die met de problematiek wonen in aanraking komen. Zo hebben we ons niet beperkt tot de themagroep 'wonen' van T'Hope maar hebben we nagegaan welke verschillende groepen en diensten met deze problematiek in aanraking kwamen.

3.5. Kwaliteit van de communicatie

In een participatieproces is de kwaliteit van de communicatie van groot belang. De interactie staat immers centraal. Daarom is het belangrijk dat ook de communicatie steeds in twee richtingen gaat, dat het beleid informatie geeft aan de burgers maar ook open staat en voelt wat leeft bij de bevolking. Om de interactie goed te laten verlopen is het van belang dat de communicatie op maat van de doelgroep is aangepast en dat er wordt gecommuniceerd in alle stappen van het project.

Een goede communicatie vraagt een goede **structuur**. Hebben we gepaste en gevarieerde communicatielijnen ter beschikking? Het is belangrijk om de communicatiestructuur zo gevarieerd te maken dat alle bevolkingsgroepen en zeker ook de kansengroepen worden bereikt. Zo kan een mooie folder met moeilijk toegankelijke taal wel aansluiten bij de huisstijl van het beleid maar is die niet geschikt als communicatiemiddel als men een specifieke kansengroep wil bereiken.

Anderzijds speelt ook de **kwaliteit van de interactie een rol**. Is men betrouwbaar: doet men wat men belooft? Hanteert men respectvolle omgangsvormen? De manier waarop is wel degelijk belangrijk.

Transparantie in de communicatie is eveneens van belang. Is de communicatie op maat en op het ritme van de doelgroep? Zijn de verschillende stappen duidelijk? Wordt er voldoende teruggekoppeld en geïnformeerd als men bepaalde stappen zet of als men besluit om bepaalde stappen niet te zetten? Duidelijkheid over inhoud en heldere taal dragen hiertoe bij.

Een kwalitatieve communicatie is van groot belang. Anders raken mensen gefrustreerd en ontgoocheld. Ze beoordelen het als onverschilligheid van het beleid. Het gevolg is dat mensen afhaken of in de toekomst bij voorbaat afzien van participatie. "Ze vragen ons wel maar ze doen toch hun zin. Moeten wij ons daarom een namiddag vrijmaken?"

Participatie is ook **iets subjectiefs**. Er is slechts sprake van participatie in de mate dat de mensen het gevoel hebben dat ze iets te zeggen hebben, dat ze iets moeten inbrengen. Wie het gevoel heeft niet ernstig te worden genomen of niet behoorlijk behandeld wordt, zal niet gemotiveerd zijn om verder mee te doen. Dit geeft meteen aan dat participatie een subjectieve beleving is. Voor sommige mensen is het voldoende om te voelen dat er naar hen geluisterd wordt, voor anderen dat hun voorstel aanvaard wordt, voor nog anderen dat ze genoemd worden, zichtbaar worden, ... Of zoals Monique Adyns, die als opgeleide ervaringsdeskundige in armoede en uitsluiting aan het project meewerkte, het zo mooi verwoordde: "Participatie is voor mij een moeilijk woord voor meetellen."

Binnen het project 'Over de Zulle' probeerden we steeds het belang van een goede communicatie niet uit het oog te verliezen. De procesbegeleider, hier de themawerker, speelde hier een belangrijke rol. Hij verzorgt zowel de communicatie met de doelgroep, de partners in het project als met het beleid.

*De **contacten met de doelgroep** waren vooral mondeling en soms per sms of telefoon. De vrijwilligers van T'Hope werden persoonlijk uitgenodigd op de themavergaderingen. De deelnemers van de andere groepen werden dan weer persoonlijk aangesproken door hun begeleider binnen de dienst. Tijdens de themavergadering werd telkens de stand van zaken van het project geschetst.*

*De **contacten met de diensten, ambtenaren, beleid** verliepen vaak per mail of per telefoon. Ook daar werd echter het belang van persoonlijke contacten niet vergeten. Regelmatig zaten we samen om de stand van zaken van het project toe te lichten of om onze vorderingen op elkaar af te stemmen. We deden dit tijdens individuele gesprekken of tijdens de partnervergaderingen.*

De ambtenaren van de woondienst en de woonbegeleiders van het CAW kwamen ook zelf naar de themawerkgroep. Ze lichtten hun werking toe, vertelden wat ze met de resultaten en de aanbevelingen van de doelgroep gedaan hadden en legden ook uit wat niet binnen hun mogelijkheden lag. Doordat de mensen zelf ook vragen konden stellen en verduidelijking konden vragen aan de ambtenaren en de woonbegeleiders, groeide het vertrouwen en de tevredenheid. Na de opstart van de nieuwe woondienst werden de verschillende groepen ook uitgenodigd door de woondienst voor een rondleiding en wat uitleg. Zo konden ze zelf zien welke aanbevelingen geïntegreerd werden in de nieuwe werking.

*Ook de **opgeleide ervaringsdeskundige** speelde een belangrijke rol in de communicatie binnen het project. Zij bereidde de vergaderingen mee voor en kon zo op voorhand al aangeven wat beter uitgelegd of anders geformuleerd moest worden, wat te dicht op de huid van de deelnemers zat, ... Op de themavergaderingen en tijdens de gesprekken met de andere betrokken groepen was zij een grote hulp in het hertalen en verduidelijken van de verzuchtingen van de doelgroep naar ons toe en omgekeerd. Ook tijdens de partnervergaderingen, de clusters en de CAW adviesgroep speelde ze een belangrijke rol.*

3.6. Participatie is maatwerk

In alle hoofdstukken kwam het reeds aan bod: participatie is geen standaardprocedure. Vastgelegde en vooropgestelde structuren, procedures en instrumenten schieten vaak het doel voorbij. Een adviesraad is geen garantie voor participatie. Wat in de ene stad werkt, werkt niet noodzakelijk in de andere stad. Contexten, types van projecten en doelgroepen kleuren mee de aanpak. Er moet dus telkens kritisch bekeken, afgewogen worden wat de goede manier van werken is.

Ook in 'Over de Zulle' werkten we op maat.

De aanpak in het eerste jaar omtrent de woondienst was anders dan omtrent "woonbegeleiding": we gebruikten een andere methodiek; we betrokken andere diensten ; ook de relatie en dialoog naar de diensten en het beleid was anders.

Zo ontwikkelden we het eerste jaar een stellingenspel rond de laagdrempelige uitbouw van de huisvestingsdienst. Tijdens het tweede deel van het project opteerden we er echter voor om met de dialoogmethodiek te werken.

Met een andere groep, een ander thema zal terug een andere aanpak nodig zijn. Er is niet één overal geldende procedure voor participatie van kansengroepen.

4.

PARTICIPATIEPLAN OF PLAN VAN AANPAK

4.1. Participatiebeleid veronderstelt een participatieplan

We zeiden het reeds: participatie kan op verschillende manieren ingevuld worden. Om te garanderen dat het proces zo goed mogelijk verloopt wordt best een **plan van aanpak**, een participatieplan opgemaakt. Daartoe zoekt men best een antwoord op volgende vragen.

- Voor wie: doelgroepomschrijving en afbakenen
- Waarover: thema en/of deelfacetten afbakenen
- Waarvoor: wat bereiken met participatie
- Hoe hoog klimmen op de participatieladder
- Waar: plaats (doelgroep of gebied)
- Wanneer: in welke fase van het beleidsproces
- Hoe: welke methode gebruiken

Zo krijg je zicht op de doelstelling, het verloop en de voorwaarden van het participatieproces.

Participatie is zeker geen synoniem voor 'iedereen over alles en op elk moment zijn zeg laten doen'. Duidelijke afspraken zijn belangrijk. In een goed lopend participatieproces heeft iedere actor zijn rol te spelen en zijn verantwoordelijkheid te nemen.

Wil een actief participatiebeleid kans op slagen hebben dan moet het mede ondersteund zijn door het beleid.

Uit het document: "Over de Zulle: beleidsparticipatie in de praktijk"

*Participatie aan het beleid heeft weinig zin als het beleid niet echt **open staat voor participatie**. Het mag geen lege doos zijn, waarbij mensen in armoede of kansengroepen eens 'hun zegje mogen doen' over het Roeselaars beleidsplan, of waarbij ze tot illustratie dienen voor wat reeds werd beslist... Beleidsmensen moeten zich willen engageren om met de dingen die geadviseerd werden iets te doen. Wordt er niets mee gedaan, dan moet daar ook over gepraat worden. Terugkoppeling is hierbij heel belangrijk.*

*Het beleid moet dus in eerste instantie geloven in participatie en een zekere **luisterbereidheid** hebben. Het moet ervan overtuigd zijn dat participatie echt zin heeft. Dat het een belangrijke voorwaarde is voor een goed beleid dat gedragen wordt door elke burger. De politiek moet er klaar voor zijn.*

*Als het beleid gelooft in participatie, dan is het belangrijk dat het **voldoende ondersteuning** biedt om participatie mogelijk te maken. Een participatieproces vraagt niet alleen tijd en ruimte, maar ook personeel en voldoende financiële middelen om het te realiseren.*

4.2. Bepalen van de doelgroep: kansengroepen (= WIE)

Voor een duidelijke afbakening van de doelgroep kan het beleid vanuit drie invalshoeken vertrekken:

- Een eerste is de **thematische insteek**, zoals we deden bij 'Over de Zulle' waar we vertrokken van wie betrokken was bij "wonen".
- We kunnen ook vertrekken vanuit een **categoriale insteek** en bijvoorbeeld een project uitwerken dat zich richt naar kwetsbare senioren, jonge allochtonen, ...

- Daarnaast is ook een **territoriale insteek** mogelijk. Bij een wijkenvergelijkend onderzoek kunnen bepaalde aandachtswijken in beeld komen om een project op te starten.

Het belang van bestaande groepen.

Participatie is in de eerste plaats een groepsgebeuren. Mensen verenigen zich om hun stem sterker te laten klinken en hun belangen te verdedigen. Doordat mensen deel uitmaken van een groep staan ze sterker. Een groep creëert ook een gevoel van veiligheid waardoor participatie als minder bedreigend wordt ervaren.

Het eerste aanknopingspunt is dan ook op zoek gaan naar bestaande groepen. Zo bestaan er in veel gemeenten georganiseerde verbanden zoals bewonersgroepen of cliënten-groepen, verenigingen waar armen het woord nemen en welzijnsschakels.

Ook formele participatiekanalen zoals een ouderenvoorspraak of een permanent armoedeoverleg zijn een goed startpunt om mensen te bereiken. Door gebruik te maken van georganiseerde groepen en formele participatiekanalen kun je relatief snel een bepaalde groep mensen bereiken.

De ongeorganiseerde burger niet vergeten.

Uiteraard zijn er ook heel veel mensen met minder behartigde belangen die nog niet aan een groep deelnemen. In feite zijn dat de mensen met de minst behartigde belangen. Het is van groot belang om de nodige randvoorwaarden te scheppen omdat ook deze mensen kunnen participeren. Om deze mensen te vinden ga je best **vindplaatsgericht** te werk. Goede plaatsen om met deze mensen in contact te komen zijn bijvoorbeeld de wachtruimte van het OCMW, dokterspraktijken en apothekers, organisaties zoals CAW en Kind en Gezin, winkels, cafés, scholen, moskees en kerken, rusthuizen, ...

De keuze kan gemaakt worden voor het bereiken van georganiseerde of niet georganiseerde groepen. Belangrijk hierbij is dat persoonlijk contact boven schriftelijke communicatie wordt verkozen. Er kunnen hiervoor vertrouwens- en sleutelfiguren in de groepen aangesproken worden en men kan ook via sociale netwerken andere mensen bereiken. Aan de deelnemers kan gevraagd worden om in hun kennissenkring mensen aan te spreken.

Bepalen van de doelgroep binnen het project 'Over de Zulle'

Met het project "Over de Zulle" startten we met de themagroep vanuit T'Hope. Maar al gauw besloten we om het project te verruimen. We richtten ons tot de kwetsbare huurders en gingen op zoek naar andere groepen die ook met problemen rond wonen geconfronteerd werden. Voorwaarde was dat men vanuit een dienst een groep mensen kon samenbrengen die met een woonproblematiek geconfronteerd werden. We probeerden een zo groot mogelijke diversiteit te bekomen zowel qua doelgroep, sector, leeftijd, ...

Zo kwamen we bij een tiental bestaande groepen uit Roeselare terecht, bijvoorbeeld: Het Nuttig Verzuim (kamerbewoners Krottegem), Elim (allochtone vrouwen), De Mandel (sociale huurders), den Instap (CAW), ... Door samen te werken met bepaalde diensten konden we ook mensen samenbrengen die anders niet in een groep samenkomen maar bijvoorbeeld wel begeleiding krijgen binnen eenzelfde dienst zoals De Drempel (begeleid wonen), De Stapsteen (begeleid zelfstandig wonen minderjarige jongeren), De Bieweg (dagcentrum mensen met psychische problemen), ... De individuele begeleiders van deze mensen spraken hen aan en nodigden hen uit voor een bijeenkomst bij hen op de dienst. Op deze manier werden meer mensen in armoede, alsook mensen met fysieke en/of psychische beperkingen, allochtonen, jongeren, ... bij het project betrokken.

In het tweede deel van het project rond 'woonbegeleiding' richtten we ons tot alle groepen en mensen die op één of andere manier met woonbegeleiding in aanmerking kwamen. Dit waren voor het grootste deel groepen en mensen die ook al bij het eerste deel van het project betrokken waren.

4.3. Afbakening van thema's en deelfacetten (= WAT)

Het thema of subthema waarrond men gaat werken kan vanuit een doelgroep aangegeven worden, door de overheid of door een organisatie. Het thema kan heel concreet zijn of in eerste instantie nog heel ruim.

Het is van belang het thema zo af te bakenen dat het de doelgroep de mogelijkheid geeft te participeren over zaken waar het als doelgroep iets over te zeggen heeft.

Daarom is het van belang rekening te houden met een aantal factoren:

- Inspelen op een vraag of nood van de doelgroep. Daartoe vooraf het thema bevragen bij de doelgroep naar concrete invulling.
- Zo concreet mogelijk: het thema en de vraagstelling zo concreet mogelijk maken zodat duidelijk is waarover hun mening wordt gevraagd.
- Aansluitend bij hun leefwereld: zoeken naar een thema of binnen het thema naar die punten waar zij ervaring mee hebben, wat aansluit bij hun leefwereld, wat hen aanspreekt.
- Zoeken naar punten waar ze resultaat mee kunnen bekomen, wat kans heeft tot verwezenlijking.
- Vandaar ook vooraf bekijken of er beleidsruimte voor is, of er vanuit het beleid ruimte en bereidheid is om de voorstellen te realiseren.

Het afbakenen van het thema vraagt dus zeker wat voorbereiding. Het is belangrijk zowel bij het beleid als bij de doelgroep na te vragen naar de inhoud en de beleidsruimte, te inventariseren van wat er reeds gebeurt, wat de leemtes zijn, ...

Bepalen van het thema en afbakenen deelthema binnen het project 'Over de Zulle'

Eerst en vooral werd in de themawerkgroep van T'Hope een nieuw thema gekozen. Het thema "wonen" kwam sterk naar voren, ook bij de kamerbewoners van 'Het Nuttig Verzuim' en mensen uit de vroegere woonwinkel.

Tijdens de eerste bijeenkomsten werd er vooral geluisterd naar de verhalen van de mensen in armoede over wonen. Daarna gingen we op zoek naar een subthema dat geschikt was om rond te werken. We wilden een afgebakend thema, om uiteindelijk tot 'verandering' te kunnen komen. Bij de keuze van het subthema hielden we ook rekening met de mogelijkheid tot oplossing. Dit project was erop gericht om kansengroepen te laten participeren aan het Roeselaars beleid. Het participeren aan het beleid zou bij evaluatie ook echt iets moeten opleveren, "veranderen", ... zodat de inzet van velen niet voor niets zou zijn geweest.

Met het project 'Over de Zulle' wilden we kansengroepen stem geven in het woonbeleid van de stad, en een belangrijke voorwaarde om daarin te slagen was een zekere openheid vanuit de kant van het beleid.

We baseerden ons op het Lokaal Sociaal Beleidsplan van de stad Roeselare en op de woonstudie. Hieruit bleek dat de stad werk wilde maken van de uitbouw van de dienstverlening m.b.t. wonen en dat er een grote nood was aan preventieve woonbegeleiding. Op deze manier vonden we een thema waar niet enkel de mensen in armoede mee bezig zijn maar dat ook sterk aanleunde bij de bezorgdheden van de stad Roeselare.

Tijdens de voorbereidende gesprekken met de themagroep kwamen we tot de vaststelling dat er ook op het vlak van de woonbegeleiding een probleem voorlag. Bij de doelgroep heerste heel wat verwarring rond de invulling van de term 'woonbegeleiding'. Daarnaast voelden we dat er ook heel wat leefde rond de houding van de woonbegeleider bij die woonbegeleiding. We besloten om in het verdere verloop van het project te werken rond "woonbegeleiding" aangezien ook dit een thema was dat op de agenda stond bij het beleid én leefde bij onze doelgroep.

4.4. Participatie in verschillende beleidsfasen (= WANNEER)

Participatie kan men in elk stadium van de beleidscyclus organiseren. Vooraleer men start gaat men best na in welke fase van het beleidsproces je participatie wil realiseren.

Beleidsvoorbereiding = bepalen en werven doelgroep en agendasetting.

Bijvoorbeeld: kan de doelgroep knelpunten aangeven in verband met de bereikbaarheid en toegankelijkheid van een dienst? Beantwoordt het bestaande aanbod aan hun werkelijke behoeften?

Beleidsbepaling = doelgroepen kunnen mee doelstellingen formuleren en prioriteiten stellen, gestoeld op hun ervaringsdeskundigheid. Hun probleemdeskundigheid wordt naar waarde geschat.

Bijvoorbeeld: dit kunnen kleine maar belangrijke zaken zijn zoals: in de wachtzaal van het sociaal huis geen nummertjes hoeven te trekken maar wel bij naam genoemd worden.

Besluitvorming = doelgroepen denken en/of beslissen mee. Hun oplossingsdeskundigheid wordt naar waarde geschat.

Beleidsuitvoering = doelgroepen participeren in de uitvoering van hun beleid.

Bijvoorbeeld: in deze fase kan de doelgroep medeverantwoordelijk zijn voor het hertalen van brochures of het vrijwillig openhouden van het buurthuis, ...

Beleidsevaluatie = doelgroepen participeren in de evaluatie van het beleid. Er wordt een beroep gedaan op hun probleem- én oplossingsdeskundigheid en een draagvlak wordt gecreëerd.

Bijvoorbeeld: de doelgroep kan op dit moment een representatief antwoord bieden op de vraag of de genomen maatregelen werkelijk een verschil uitmaken.

In elk van deze fasen kan de doelgroep betrokken worden. Zo wordt de ervaringsdeskundigheid van de doelgroepen naar waarde geschat en wordt er een breder draagvlak gecreëerd voor de beleidsvoorstellen.

In welke beleidsfase was er participatie binnen het project 'Over de Zulle'?

Met het onderwerp 'dienstverlening van de stad met betrekking tot wonen' was er participatie mogelijk in elke beleidsfase.

De doelgroep was in de mogelijkheid om knelpunten rond de toegankelijkheid van de huisvestingsdienst samen te leggen. Ze dachten samen na over mogelijke oplossingen en vertaalden deze in een negental aanbevelingen voor het beleid.

Een nieuwe folder voor de woondienst kon door hen nagelezen en aangepast worden.

Na de opening van de nieuwe woondienst werd de groep uitgenodigd en werd toegelicht wat het beleid nu juist met hun suggesties aangevangen had. De huisvestingsambtenaar legde ook uit waarom bepaalde punten nog niet (volledig) gerealiseerd waren en wanneer deze gepland werden.

Een aantal maanden na de opening kon de doelgroep hun mening geven over de resultaten van de nieuwe woondienst, in welke mate die nu beter werkte en welke verbeteringen verder nog mogelijk waren.

Woonbegeleiding als onderwerp van beleidsparticipatie startte eigenlijk van bij de beleidsvoorbereiding. De doelgroep gaf zelf aan dat hier een knelpunt was. De beleidsvraag en de werkwijze werd met de themagroep doorgesproken.

De resultaten van de gesprekken werden teruggekoppeld in de verschillende groepen door de diensten zelf en deze diensten hebben ook gecommuniceerd welke individuele en collectieve engagementen ze namen n.a.v. deze gesprekken. Momenteel zijn de diensten hun engagementen aan het uitvoeren. De collectieve engagementen worden verder uitgewerkt met de cluster wonen. Eind volgend jaar voorzien we een evaluatiemoment.

4.5. De participatieladder (= WAARTOE)

Naast het bepalen van de doelgroep en de beleidsfase waarin men de participatie wil laten plaatsvinden, is het belangrijk ook op voorhand te overwegen tot welke **graad van participatie** men wil komen. Dit is afhankelijk van wat men wil bereiken met het participatieproces.

Participatie kan gezien worden als een ladder waarbij elke trede zijn waarde heeft, vertrekkend bij een minieme invulling (informereren) tot en met het zelfbeheer waarbij de participanten de agenda en de besluitvorming bepalen.

Elke fase is belangrijk. Op basis van de doelstellingen en de mogelijkheden dient bekeken welke fase mogelijk en wenselijk is.

- Informereren:** De overheid bepaalt zelf de agenda. De doelgroepen worden op de hoogte gehouden door het beleid of krijgen de mogelijkheid om reeds uitgewerkte plannen, maatregelen en oplossingen over een beleidsdomein in te kijken.
De mening van de bevolking wordt niet gevraagd.
Burger als klant.
- Raadplegen:** De overheid bepaalt nog steeds de agenda maar luistert naar de bevolking. Er wordt aan de doelgroep gevraagd om over een bepaald beleidsdomein hun mening te geven op een manier die door het bestuur is vastgelegd. Het bestuur is niet gebonden om met de resultaten iets te doen.
Burger als gesprekspartner.
- Adviseren:** De overheid vraagt advies voor bepaalde beleidsproblemen. De doelgroepen kunnen voorstellen formuleren of advies geven op vraag van het bestuur. Het bestuur is vrij om dit advies te gebruiken of om met de nodige motivatie het advies naast zich neer te leggen.
Burger als ideeënleverancier.
- Coproduceren:** De overheid en de burger bepalen samen de probleemagenda en zoeken samen naar oplossingen. Het bestuur toetst of de beleidsmaatregelen kunnen worden uitgevoerd en is verantwoordelijk voor de uitvoering.
Burger als co-producent van beleid.
- Meebeslissen:** Overheid en burgers bepalen samen de probleemagenda. Samen wordt naar oplossingen gezocht en samen worden knopen doorgemaakt. De uitkomst is bindend voor het bestuur, maar de uitvoering gebeurt onder hun verantwoordelijkheid.
Burger als medebeslisser van agenda en oplossing.
- Zelfbeheer:** De overheid laat agenda en besluitvorming over aan de burgers. De doelgroepen denken en beslissen over de te nemen beleidsmaatregelen en nemen via acties en projecten ook verantwoordelijkheden op zich in de uitvoering en opvolging ervan. Het ambtelijk apparaat is adviserend en ondersteunend. Het bestuur neemt de resultaten over. De evaluatie gebeurt samen.
Burger is (mede)verantwoordelijk.

De graad van participatie binnen het project 'Over de Zulle'

In dit project situeerde de participatie zich vooral op het niveau van het adviseren, coproduceren en meebeslissen. De mensen in armoede formuleerden aanbevelingen rond de organisatie van de nieuwe woondienst. Ze volgden ook op in welke mate deze werden opgenomen en evalueerden achteraf wat er met hun suggesties gebeurd is.

Vanuit het beleid paste dit project perfect binnen hun lokaal sociaal beleidsplan en de woonstudie van 2006 waarin het beleid de nadruk legde op het belang van burgerparticipatie, ook van kwetsbare groepen. "Overleg met bewoners is een allereerste stap ; het stadsbestuur dient instrumenten te ontwikkelen die inspraak en participatie mogelijk maken."⁸

4.6. Bepalen methodiek of HOE ga ik nu te werk

Als slot van de voorbereiding van het participatieproces kan men bepalen welke methode men best kan gebruiken.

Eens bepaald met welke doelgroep gewerkt wordt, wat men wil bereiken in welke fase van de beleidsvoering en hoeveel tijd en personeelsinzet men hiervoor vrij kan maken, dan pas komt de methode in beeld.

Het is onmogelijk om de verschillende methodes hier toe te lichten maar uitgebreide uitleg en handleiding van de verschillende methodes en handvaten kan men terugvinden in de participatiekoffer: "Participatie aan het lokaal sociaal beleid van groepen met minder behartigde belangen".⁹

De gebruikte methodiek is nog afhankelijk van een aantal bijkomende factoren: de grootte van de groep, is het een georganiseerde of niet-georganiseerde groep, vertrek je van een probleem of eerder vanuit de talenten van de mensen, wil je een aanpak die doelgroepgericht is of eerder gebiedsgericht? Naargelang de doelgroep, het beleidsthema, de timing, het aantal deelnemers, de participatiegraad, ... bepaal je met welke methode je aan de slag wil.

Naast al het voorafgaande wordt de methode ook bepaald afhankelijk van het kanaal via dewelke men de participatie organiseert.

Vooreerst zijn er de **structurele participatiekanalen**, zoals de adviesraden, de clusters en de bewonersplatforms.

Daarnaast kan men voor een **tijdelijk participatieproject** kiezen, waarbij een participatieproces duidelijk wordt afgesproken en opgebouwd binnen een afgesproken tijdsbestek. Voorbeelden hiervan zijn de participatieprocessen bij de aanleg van een plein, het 'Over de Zulle' project, ...

Voor kleinschalige acties kan men kiezen voor **éénmalige participatieactiviteiten** waarbij de participatie zich concentreert in één enkele activiteit zoals bijvoorbeeld een straat- of pleinpanel.

Belangrijk is te zoeken naar acties en activiteiten waarbij doelgroep en burgers actief kunnen meewerken en iets kunnen doen zowel bij de voorbereiding als bij de uitvoering. Zo betekent dit ook **een leerproces** bij zowel de doelgroep als de besturen en de eventuele partnerorganisaties. De participatiemethoden vormen een leerproces waarbij de doelgroep o.a. beter inzicht krijgt in de werking van het beleid en waarbij de besturen meer inzicht krijgen in het hoe en waarom van de leefwereld van de doelgroep.

⁸ Woonstudie stad Roeselare 2006, p 65.

⁹ De participatiekoffer is een leidraad die voor de lokale besturen werd ontworpen als inspiratiebron om de participatie van specifieke doelgroepen aan het lokaal sociaal beleid goed te plannen. Samenlevingsopbouw Vlaanderen en het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen voerden tussen december 2004 en november 2005 dit project uit in opdracht van Vlaams Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin Inge Vervotte. De koffer kan bij deze diensten opgevraagd worden.

'Over de Zulle': een methodiek op maat van de mensen in armoede

Traject binnen themavergaderingen van T'Hope. Tijdens de maandelijkse bijeenkomsten stelden we ons de vraag hoe een goede huisvestingsdienst er zou moeten uitzien. Daarnaast waren er ook een aantal **individuele gesprekken** met mensen in armoede die niet aan de themawerking deelnamen. Uit deze themavergaderingen en individuele gesprekken werden uiteindelijk negen basisvereisten voor een goede huisvestingsdienst - bekeken door de bril van de armoede - weerhouden.

Omdat we ook andere kansengroepen van de stad bij het thema wilden betrekken ontwikkelden we **een stellingenspel** dat werd opgesteld aan de hand van deze negen basisvereisten. De themawerker en twee vrijwilligers werkten dit stellingenspel uit. Het resultaat was een soort ganzenbordspel waarvan het spelbord een maquette van een huisvestingsdienst was. Het had de bedoeling om nieuwe of gelijkaardige reacties los te krijgen rond het thema 'huisvestingsdienst'.

Na **bespreking met de opgeleide ervaringsdeskundige** werd het spel nog concreter gemaakt. We testten het uit op de themavergadering waarna we het nog wat aanpasten zodat het ook bruikbaar werd voor andere groepen. Uit ervaring bleek dat het belangrijk was om de mensen via een figuur een andere identiteit te geven zodat ze vrijer over de situatie konden praten. Met dit spellingenspel gingen we de holt op naar andere verenigingen en organisaties. De opgeleide ervaringsdeskundige en iemand van de themawerking gingen steeds mee naar de bezoeken bij andere groepen.

Voor het tweede deel van het project rond 'woonbegeleiding' gebruikten we de **dialogomethodiek**. De bedoeling was om een dialoog tussen de doelgroep enerzijds en het beleid anderzijds op gang te brengen. We startten vanuit twee vragen: "Wat is woonbegeleiding voor jou?" en "Op welke manier wil je dat die woonbegeleiding gebeurt?". Zo wilden we komen tot een mogelijke afbakening van het begrip woonbegeleiding met een aantal basisprincipes zoals de bevraagde kansengroepen het graag zouden zien.

De resultaten van deze vragenronde werden tijdens een Schakelmoment voorgesteld aan de diensten en het beleid. Daarna stelden we aan alle betrokken diensten de vraag om te bekijken op welke manier en op welke punten ze konden tegemoet komen aan de vragen/ opmerkingen van de doelgroep. We gingen bij elke dienst langs voor een gesprek met een beleidsmedewerker en een veldwerker om zo tot een individueel engagement te komen op het vlak van woonbegeleiding. De diensten koppelden hun aangegane engagement terug naar de eigen doelgroep.

Tijdens de partnervergaderingen, waarop de verschillende diensten aanwezig waren, probeerden we tot een aantal gemeenschappelijke engagementen te komen die aan de verzuchtingen van de doelgroep tegemoet zouden komen. Deze gemeenschappelijke engagementen worden verder opgevolgd binnen de cluster wonen. Volgend jaar organiseren we een evaluatiemoment.

5.

PARTICIPATIEF WERKEN MET KANSENGROEPEN VERONDERSTELT EEN HANDELINGSKADER

5.1. De basishouding: geloof in ervaringsdeskundigheid van de doelgroep

De basishouding voor participatie van mensen met minder behartigde belangen vertrekt vanuit de overtuiging dat de meningen en ervaringen van de doelgroep en hun participatie als gelijkwaardige partners een belangrijke meerwaarde vormen. Het is belangrijk dat het beleid hiervan overtuigd is en deze overtuiging ook uitdraagt naar de betrokken groepen.

Het aanboren van capaciteiten geeft de kwetsbare groepen het gevoel greep te krijgen op de uitdaging; dat zij door eigen inzet het verschil kunnen maken. De deelnemers ervaren dat de inzichten, ervaringen en vaardigheden aanwezig bij hen zelf en in de groep, van nut en van tel zijn voor het verloop van het project. Een positieve benadering van mensen impliceert dat je ze op hun kunnen aanspreekt.

Een beleid dat actief participatie van burgers en kansengroepen ondersteunt en ermee samenwerkt, ondersteunt dus ook de burgerschapsvorming van haar inwoners.

Een participatieve houding is zeker op de eerste plaats een keuze en een ingesteldheid. Maar het is ook iets wat stadsbestuurders kunnen trainen en waarvoor ze vaardigheden kunnen aanleren. Het zou goed zijn als deze training voor ambtenaren en politici een integraal deel zou uitmaken van hun opleiding, vorming en bijscholing binnen de politieke partijen en de stadsorganisaties. De vorming die het Vlaams netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen samen met ervaringsdeskundigen in armoede organiseert, is een daartoe goed middel.

5.2. Handelingskader: vierveldenbenadering

Participatie zit in vele kleine stappen, in geduldig opbouwen en zeker niet alleen in grootse realisaties. Drie vragen zijn voortdurend aan de orde: Ken ik mijn doelgroep? Bereik ik mijn doelgroep? Betrek ik mijn doelgroep?

<ul style="list-style-type: none">• Wie? - welke mensen willen we bereiken? - hun verlangens, behoeften, ervaringen, motivaties, ...• Hoe kunnen we ze bereiken?	Is ons participatieaanbod afgestemd op die groep? - is het aantrekkelijk? - is het toegankelijk?
Welke “ participatie ”-ondersteuning bieden we? - procesbegeleider - ervaringsdeskundige	Welke participatiekansen creëren we? - op welk moment? - in welke gradatie?

5.2.1. Doelgroep in beeld krijgen: het verkennen en toeleiden van deelnemers

Het is belangrijk om van bij het begin zo goed mogelijk **de doelgroep in beeld te krijgen**. Wie is die doelgroep in al zijn heterogeniteit? Welke mensen willen we bereiken? Wat zijn hun behoeften, verlangens, ervaringen, motivaties? HOE kunnen we ze bereiken? Zeker als men werkt met mensen in armoedesituaties is het leren kennen van de doelgroep een extra uitdaging. De kloof tussen de leefwereld van de begeleider en die van de doelgroep kan aanleiding zijn voor heel wat misverstanden langs beide zijden. Er is een voortdurend aftoetsen nodig om te zien of men elkaar goed begrepen heeft.

Het leggen van contacten met potentiële deelnemers is een heel eigen gebeuren. Mensen komen niet altijd spontaan af. Ook niet als het om een problematiek gaat waar ze mee te maken hebben. Persoonlijke contacten - door de projectbegeleider, door vrijwilligers of door basiswerkers uit andere organisaties - zijn van wezenlijk belang in het bereiken van mensen.

Ook binnen het project 'Over de Zulle' wilden we zoveel mogelijk mensen uit kansengroepen bij het project betrekken. Daarom was het persoonlijk contact zeer belangrijk. In alle deelwerkingen van T'Hope werd de vraag gesteld wie interesse had om rond het thema wonen mee na te denken en dit zowel op de koffienamiddag, de permanentie als de groepswerking. Daarnaast spraken we ook mensen aan via de verschillende meewerkende partners.

5.2.2. Een afgestemd aanbod

Om mensen te bereiken en te blijven boeien moet een project, zowel in zijn geheel als in zijn concrete activiteiten, afgestemd zijn op de deelnemers en hun leefwereld. Voortdurend moet de werking vanuit dat oogpunt kritisch worden geëvalueerd.

Is ons participatieaanbod afgestemd op die groep? Is het aantrekkelijk? Is het toegankelijk (= qua moeilijkheidsgraad)? Deze aspecten bepalen in sterke mate of mensen komen en blijven komen.

Is ons aanbod **laagdrempelig**? De zorg voor goede randvoorwaarden (kinderopvang, geschikt tijdstip, gezellige omgeving, ...) kan hiertoe bijdragen maar ook factoren zoals een aangepast vergaderritme, een prettige werkwijze, ...

Voor sommige mensen is deelname op zich al een hele stap. Deze mensen geven aan dat deelnemen voor hen volstaat. Anderen verdiepen hun participatie gaandeweg: ze nemen op eigen ritme mee verantwoordelijkheden op en laten duidelijk blijken dat ze een vinger in de pap willen.

Het is belangrijk dat voor deelnemers aan het participatieproces zoveel mogelijk drempels worden weggenomen om deel te nemen aan de vergaderingen.

Zo werden drie deelnemers van het project thuis opgehaald omdat ze niet met het openbaar vervoer op de vergadering konden geraken.

Voor de vergadering werd iedereen nog eens persoonlijk aangesproken en herinnerd aan de bijeenkomst. Wie niet persoonlijk kon aangesproken worden, kreeg een sms'je of werd opgebeld. Wie enkele keren afwezig was, werd ook opgebeld of kreeg een bezoekje.

Iedereen kreeg een map om de verslagen in te stoppen. Wie afwezig was, kreeg een verslag zodat ze op de hoogte bleven.

Ook de basiswerking werkt drempelverlagend. Mensen die bijvoorbeeld schrik hebben om mee te werken kunnen op informele momenten aangesproken worden, de themawerker is een vertrouwd gezicht van tijdens de andere activiteiten, ...

In het participatieproces is het heel belangrijk dat kansengroepen niet alleen weten dat het 'hun' project is, maar dat ze het ook voelen. Het project mag niet verglijden in een project van de begeleider, van de vrijwilligers zonder armoede-ervaring of van het beleid, waarbij de kansengroepen goed zijn om te illustreren of te bevestigen wat gezegd wordt.

Ten eerste werd de keuze van het thema samen met de doelgroep gemaakt. Het moest aansluiten bij hun leefwereld. Ten tweede werd ook samen bepaald hoeveel keer, waar en wanneer zou vergaderd worden. Het vinden van een geschikt moment is heel belangrijk. Het heeft bijvoorbeeld weinig zin om de vergaderingen overdag te plannen als de meeste mensen dan niet vrij zijn.

Wanneer als gevolg van tijdsdruk of druk vanuit het beleid (wanneer men bvb dringend advies wenst) het tempo van vergaderen moest opgedreven worden, dan werd dit in samenspraak met de themagroep besproken. Dergelijke beslissingen werden met zorg genomen en niet met de vanzelfsprekendheid dat de deelnemers zich wel zouden aanpassen.

Ten derde werd in het project ook veel zorg besteed aan het feit dat iedereen goed mee was met het project, goed wist waarover het ging en waar het naar toe ging. Hiervoor werd steeds uitleg gegeven over het project. Elke vergadering opnieuw werd elke stap goed verduidelijkt.

Ten vierde heeft het maken van een kortfilm de betrokkenheid op het project zeker vergroot. Door de kortfilm was men meer mee met de inhoud van het project.

5.2.3. Ondersteuning op maat voor kansengroepen

Kansen voor participatie worden niet automatisch opgepakt. Mensen hebben een steuntje in de rug nodig, moeten bijvoorbeeld hun drempelvrees om mee te stappen naar de bevoegde schepen overwinnen, moeten leerkansen krijgen om eens een agendapunt voor te bereiden of een verslag te maken of om mee te werken bij de uitvoering van een buurtfeest. Dit vraagt ondersteuning op maat: mensen kennis bijbrengen, positieve houdingen ondersteunen, vaardigheden aanleren,... Deze kwetsbare groepen hebben vaak heel wat opleidingskansen moeten ontberen. Via aangepaste leerprocessen krijgen deze mensen de kans om te leren, zich te ontplooiën en om deel te nemen aan de maatschappij.

Om ondersteuning op maat te voorzien voor de kansengroep waar je mee werkt, heb je een **begeleider met een aangepaste begeleiderhouding** nodig (zie punt 6.3.).

Streven naar een maximale betrokkenheid van de deelnemers, het betrekken van de deelnemers bij elke stap in het project, was niet altijd gemakkelijk. Het was dikwijls een evenwichtsoefening voor de procesbegeleider om er steeds voor te zorgen dat er niet te snel gegaan werd, dat de mensen in armoede nog mee waren, ... Professionelen hebben een veel snellere manier van werken, lijnen worden dikwijls te snel uitgezet zonder eerst na te gaan wat de vrijwilligers of doelgroep denken. Om de groep niet uit het oog te verliezen, werd de ervaringsdeskundige in armoede en sociale uitsluiting ingeschakeld.

De rol van een opgeleide ervaringsdeskundige in de armoede

Gedurende het project werd de opgeleide ervaringsdeskundige van T'Hope mee ingeschakeld. Haar bijdrage aan het project was van groot belang. Zij zorgde voor extra ondersteuning tijdens de vergadermomenten met de doelgroep. Zij kon dingen aanbrengen op zo'n manier dat andere mensen ook een inbreng durfden doen.

Als de uitleg te moeilijk werd, durfde zij dat aan te geven. Daardoor verlaagde de drempel voor andere mensen om bij onduidelijkheden meer uitleg te vragen. Dikwijls zeggen mensen niet wat ze denken uit zorg of loyaliteit met de procesbegeleider ('die het toch goed doet'). Op die manier kom je niet altijd te weten wat de mensen echt denken en voelen. De opgeleide ervaringsdeskundige heeft dan net de opdracht de brug te maken tussen mensen in armoede en de themawerker.

De verhalen die zij bracht waren niet alleen de feiten, maar ze vertelde ook veel over hoe ze er zich bij voelde. Deze binnenkant was heel belangrijk voor het einddossier.

Ook bij de voorbereiding en de evaluatie had ze een belangrijke taak. Zij bewaakte dat de deelnemers aan het participatieproces zich goed voelden. Het buikgevoel van de ervaringsdeskundige kwam hierbij vaak ter sprake. Vanuit haar armoede-ervaring voelt zij meer aan dan wij, of voelt ze de dingen anders aan.

Op die manier bewaakte ze ook mee dat het tempo en het verloop van het project bleef aansluiten bij de mensen in armoede, dat alle mensen mee waren en dat iedereen betrokken bleef.

Zij las ook alle teksten na op fouten, leesbaarheid en duidelijke en klare taal.

5.2.4. Het creëren van participatiekansen

Wie participatief wil werken dient zoveel mogelijk kansen tot actieve inbreng te scheppen. Deze kansen zijn best zo divers mogelijk zodat verschillende deelnemers zich aangesproken voelen. Dit kan zowel gaan om kansen op sturingsniveau als op uitvoeringsniveau.

Kansen tot participatie op uitvoeringsniveau bieden vooral kansen voor doeners. Dit kan gaan van meehelpen tot iets uitvoeren onder eigen verantwoordelijkheid, afhankelijk van het kunnen en de wensen van de betrokkenen. In praktijk zien we deelnemers hierin groeien en leren, wat ook buiten het project sporen nalaat.

Projectwerk creëert verschillende participatiecircuits, zowel formeel als informeel. Het eerstgenoemde gaat om formele activiteiten zoals werkgroepen, bewonersvergaderingen, ... Voor sommige doelgroepleden is dit circuit te hoogdrempelig of staat het haaks op hun cultuur. Zij kunnen wel benaderd worden in het informele circuit: daar waar ze leven en verblijven, op pleintjes, cafés, bij hen thuis, in het wassalon, ... Via contacten in dit informele circuit kunnen de bekommernissen en voorstellen van deze mensen ook meegenomen worden binnen het project. Ook dit is participatie!

Wanneer we participatie zien als meedoen, meeweten en meebeslissen, dan was het ook belangrijk dat mensen in armoede binnen het participatieproces van Over de Zulle de kans kregen om verantwoordelijkheden op te nemen. Deze verantwoordelijkheden konden gaan van het maken van koffie voor de vergadering, over het nemen van het verslag of het meegaan naar de overleggroep Wonen van het Vlaams netwerk, ...

Het bleek doorheen het project niet zo moeilijk om mensen te laten participeren die al gewoon waren om deel te nemen. Zij hadden zelf al een aantal stappen gezet binnen de basiswerking van T'Hope. Het was daarentegen niet altijd gemakkelijk om nieuwe mensen kleinere verantwoordelijkheden te geven en voor hen de nodige ruimte tot participatie te creëren. We probeerden hier voortdurend aandacht voor te hebben.

Hoe weinig men ook participeert, de kleinste verantwoordelijkheid kan voor mensen in armoede van essentieel belang zijn. Het kan hen het gevoel geven dat ze toch nog iets kunnen, dat ze nog meetellen. Het kan hen meer zelfvertrouwen geven of weer een beetje meer greep geven op hun leven, ...

Iets doen is dikwijls de eerste stap op weg naar meedenken, om uiteindelijk ook een stukje mee te kunnen en durven beslissen. Dikwijls heeft men niet meer het vertrouwen in zichzelf van waaruit men denkt nog iets te kunnen. En als men het gevoel heeft toch niets te kunnen, of toch niets te zeggen te hebben, dan doe je ook niets meer en dan denk je ook niet meer mee...

Kleine verantwoordelijkheden kunnen dit een stuk ontkrachten en kunnen mensen het gevoel geven dat ze meetellen.

In de evaluatie van het eerste deel van het project kwam naar boven dat hier soms te weinig oog voor was en het werd als aandachtspunt meegenomen naar een volgende themawerking.

Het uit handen geven van bepaalde verantwoordelijkheden brengt ook bepaalde risico's met zich mee. Bij het geven van verantwoordelijkheid is het niet altijd gemakkelijk in te schatten of deze verantwoordelijkheid ook goed zou opgenomen worden.

Aan de ene kant moet je de mensen kansen geven, aan de andere kant liepen hierdoor soms zaken verkeerd. Bij de presentatie van het eindrapport rond de 'dienstverlening rond wonen' in Roeselare, kregen de mensen in armoede een aantal verantwoordelijkheden. We merkten echter dat een aantal dingen niet zo goed verlopen waren: de manier waarop sommige mensen aangesproken werden, niet iedereen kreeg een mapje, ...

Deze ervaringen werden op een evaluatiemoment besproken. Ruimte creëren tot participatie betekent altijd een stukje risico nemen. Het is belangrijk om daar achteraf stil bij te staan. Op die manier kunnen mensen uit hun 'misstappen' leren. Participatie is een lange weg van vallen en opstaan.

5.3. Participatief werken met kansengroepen veronderstelt een passende begeleidershouding

Hoe je als professional naar de doelgroep kijkt, beïnvloedt je doelgroep meer dan alles wat je zegt. De deelnemer weet (in de 93 % onzichtbare communicatie) precies of je hem ziet als een bron die iets moet leveren of als je hem onbevangen tegemoet treedt als een gesprekspartner met wie je iets kunt realiseren waar meerdere partijen beter van worden.¹⁰

Als je - ongeacht het gedrag van mensen - blijft focussen op wat ze wel kunnen, op wat hen terecht bezighoudt, dan wordt de emotionele afstand kleiner. Dit is onvoorwaardelijke communicatie.

Een gepaste begeleidershouding is eveneens gebaseerd op een behoorlijke dosis zelfkennis. Als professional is het daarom nodig om zicht te hebben op je eigen vanzelfsprekendheden, je eigen waarden en normen. Het uitgangspunt is dat je de ander slechts kunt verstaan als je inzicht hebt in je eigen referentiekaders. Dit is de basis voor een dialoog over perspectieven tussen werker en doelgroep. Het begin van participatief werk.

De procesbegeleider moet de vrijheid krijgen om bij te sturen waar nodig of om vooropgestelde doelstellingen terug in vraag te stellen. Het is belangrijk dat het beleid steeds betrokken blijft. Bijsturingen of veranderingen qua planning en timing moeten steeds met het beleid doorgesproken worden zodat het project niet het risico loopt te laat te komen met het advies waardoor alle werk voor niets geweest is.

De procesbegeleider moet kennis hebben van de problematiek eigen aan de doelgroep die hij moet ondersteunen. Hij is alert voor signalen en hij heeft een grote openheid om zichzelf in vraag te stellen. Hij staat open voor de ervaringsdeskundigheid van de mensen in armoede of de andere kansengroepen, en gelooft in hun kracht. De opgeleide ervaringsdeskundige kan hier een belangrijke rol opnemen.

Het is belangrijk dat de procesbegeleider die het participatieproces stuurt, over voldoende flexibiliteit beschikt. De procesbegeleider moet immers in staat zijn om een brug te slaan tussen de kansengroepen en het beleid. Bij het project 'Over de Zulle' maakte hij het mogelijk voor de kansengroepen om te participeren aan het woonbeleid en hij deed dit op zo'n manier dat de resultaten aansloten bij het woonbeleid in Roeselare.

*De procesbegeleider zit eigenlijk in een **spanningsveld, tussen enerzijds het proces van de doelgroep en anderzijds de planning van de stad** en het beleid. Daarom is het belangrijk dat de 'planning van het participatieproject' niet te strak wordt gemaakt.*

*Een **tweede spanningsveld** waar de procesbegeleider mee te maken kreeg, was dat **tussen het individueel verhaal van de mensen in armoede en het gezamenlijk thema**.*

Op de themavergadering is het vooral de bedoeling ervaringen en verhalen te verzamelen die met het thema te maken hebben. Soms komen ook persoonlijke verhalen naar boven die niet onmiddellijk met het thema te maken hebben.

¹⁰ Handboek Samenlevingsopbouw Vlaanderen, Participatief werken met de doelgroep, blz. 591

Hier staat de procesbegeleider opnieuw voor een evenwichtsoefening tussen wat op dat moment bij die persoon leeft en het thema dat moet uitgewerkt worden. Een opgelegde planning of timing zorgt hierbij voor extra druk en daardoor wordt het risico groter om te weinig stil te staan bij de persoonlijke verhalen van de mensen. Als de mensen de kans niet meer krijgen om hun eigen verhaal kwijt te raken dan loop je het risico dat ze afhaken.

De procesbegeleider probeerde dit op te lossen door de persoon even aan het woord te laten en dan het voorstel te doen om dit op een ander moment in een persoonlijk gesprek verder te bespreken.

Ten slotte zagen wij in het project 'Over de Zulle' nog een **derde spanningsveld, tussen enerzijds het proces van de groep en anderzijds de doelstellingen van het proces.** Het is belangrijk dat de procesbegeleider op tijd kan en durft bij te sturen. Bij conflicten tussen deelnemers moet hij voldoende vaardigheden hebben om deze aan te pakken. Hierbij moet hij ook communicatief sterk genoeg staan, om misverstanden uit te klaren en discussies weer op het juiste pad te brengen.

6.

AANBEVELINGEN VOOR EEN PARTICIPATIEF BELEID NAAR KANSENGROEPEN

We formuleren deze aanbevelingen in de vorm van aandachtspunten die tot debat in de stedelijke organisaties kunnen leiden en van waaruit men tot een gedragen participatiebeleid kan komen.

6.1. Participatie van kwetsbare groepen wordt voorwerp van expliciet beleid

Er zijn structurele mechanismen die uitsluiting veroorzaken. Bepaalde groepen worden meer uitgesloten dan andere. Het bewust zijn van stereotiepen mag echter niet leiden tot misverstanden. Na elke zogenaamde vernieuwing van participatiepraktijken (adviesraden, referenda, ...) blijkt dat steeds weer dezelfde mensen minder toegang hebben tot besluitvorming. We pleiten hier dan ook voor bijzondere aandacht en zorg voor burgers die een essentiële inbreng kunnen en willen doen maar die om uiteenlopende redenen vooralsnog weinig aan bod komen.

Op dit ogenblik gebeuren er in Roeselare al heel wat initiatieven omtrent participatie, denken we maar aan het project 'Over de Zulle', de wijkwerking, de aanbevelingen in het lokaal sociaal beleidsplan, de bevraging in en herschikking van de cluster inclusie naar de cluster participatie.

Dit zijn reeds zeer goede initiatieven, maar uit het voorgaande mag duidelijk blijken dat er nood is aan een participatiebeleid als een belangrijk onderdeel van het stedelijk beleid. Daartoe is er nood aan een debat en aan actie.

Een dergelijk debat tot een visie en actieplan verloopt best in een aantal stappen.

Een eerste stap is het **inventariseren** van de huidige inspanningen op vlak van participatie van kansengroepen: wat bestaat er aan groepen, aan zelforganisaties en specifiek aan organisaties van kansengroepen ; hoe wordt binnen de stad en binnen de organisaties de participatie momenteel aangepakt met daarbij een specifieke vraag in hoeverre de kansengroepen een aandeel hebben binnen deze participatiepraktijken.

Volgende vragen dringen zich hierbij op:

- Hoe organiseren we ons participatiebeleid: hoe betreft de stad burgers en kansengroepen nu bij hun acties en projecten? Hoe ondersteunt de stad nu initiatieven vanuit kansengroepen? Hebben we een zicht op alle basisgroepen, zelforganisaties en actiegroepen die in onze stad actief zijn? Hoe werken we op wijkniveau en hebben we hier ook aandacht voor kansengroepen?
- Kunnen we uit onze werkwijze een visie, een aanpak distilleren? Hoe professioneel zijn we in onze processen van aanpak? Hoe communiceren we over ons participatiebeleid? Is deze communicatie op maat van de kansengroepen?

Een belangrijk onderdeel en waardemeter in dit debat is de effectiviteit van de participatiepraktijken: wie bereiken we, wie bereiken we niet en hoe komt dat? Wiens inbreng weegt sterk, wiens inbreng weegt te zwak? Een evaluatie van de bestaande participatiekanalen is hier zeker op zijn plaats.

Een tweede stap is het **bepalen waar we naar toe willen op het vlak van participatie van kwetsbare groepen?** Wie willen we bereiken? Welke graad van participatie willen we bereiken: informatie en advies of gaan we tot coproductie?

Dit kunnen we niet zo maar bepalen. Het best vertrekken we hiervoor van een bevraging bij doelgroep, beleid en diensten.

De resultaten kunnen gebruikt worden bij de opmaak van het jaarlijks actieplan (zie hfdst. 7) rond participatie van kansengroepen in Roeselare.

Met een dergelijk actieplan kan de beleidsmatige aandacht voor participatie van kwetsbare groepen deel uitmaken van de globale stadsorganisatie.

Participatie van kansengroepen tot voorwerp van expliciet beleid maken en participatie van kansengroepen bekijken over het geheel van de stadsorganisatie(s) heen: dat is de kern van deze aanbeveling.

Situatie in Roeselare

Dit debat moet binnen Roeselare nog verder gevoerd worden. In hoofdstuk 7 geven wij een voorstel van procedure om participatie van kansengroepen te stimuleren. Dit scenario kan een vertrekpunt zijn om tot een debat rond participatie van kansengroepen te komen.

6.2. Het belang van basisdienstverlening en basiswerkers binnen de bestuurlijke organisatie van de stad

Wil men burgers laten participeren dan heeft men vooreerst een **goede basisdienstverlening** nodig. De kwaliteit van de basisdienstverlening is essentieel voor het beeld dat mensen van het bestuur opbouwen. Het zou contradictorisch zijn dat een stadsbestuur wil werken aan een participatief imago als mensen in de dagdagelijkse werking niet het gevoel hebben ernstig en correct te worden behandeld. De eerlijkheid, directheid en kwaliteit van de communicatie is ongetwijfeld een centraal gegeven. Het participatiebeleid kan niet los staan van deze basiskwaliteit.

Het is belangrijk dat de basisdienstverlening zo dicht mogelijk bij de burger wordt georganiseerd. Vandaar het belang van gedecentraliseerd werken van stadsdiensten en van het wijkgericht werken...

Het is daarom van belang om de stadsambtenaren in de frontlijn en de basised medewerkers naar waarde te schatten. Zij werken immers in direct en dagelijks contact met burgers (wijkagenten, culturele werkers, wijk- en buurtwerkers, mensen in dienstencentra en wijkcentra, sociaal werkers, ...). Zij worden vaak gezien als de laatste schakel in een beleidsproces: als de mensen die strikte instructies krijgen van de top en deze moeten uitvoeren. Te weinig worden ze gezien als de eerste schakel in de contacten met de bewoners. Zij vangen de ongefilterde signalen op vanuit bewoners en kansengroepen. De informatie die zij verzamelen, is van cruciaal belang voor het opbouwen van een goede basisdienstverlening en hun inzet is bepalend voor een goede basiswerking.

Om zo goed mogelijk de kansengroepen te kennen en te bereiken is het van belang de basiswerking zo goed mogelijk te ondersteunen. We denken hierbij zowel aan de territoriale basiswerking: de wijkwerking en het buurtwerk, als de categoriale basiswerkingen: de vele zelforganisaties en bewonersgroepen.

Wil men met deze basisdienstverlening ook kansengroepen bereiken dan vraagt dit een andere aanpak en organisatie. De basisdienstverlening is vaak geïnspireerd op de gewoontes van de middenklasse. Kansengroepen kan men alleen bereiken door meer zelf naar de mensen toe te stappen, laagdrempelig te werken vanuit diensten en buurtwerkingen, door een aangepast communicatiebeleid en door de valorisatie van de basiswerkers.

Deze basiswerkers zijn niet alleen essentieel voor het vertrouwen van de bewoners, ze zijn ook onmisbaar wanneer men zich wil richten op specifieke kansengroepen. Een gebrek aan beleid kan dit moeizaam opgebouwde vertrouwen snel teniet doen.

Situatie in Roeselare

We zijn er ons van bewust dat de stad op dit vlak al heel wat initiatieven genomen heeft om de drempel naar de bewoners van de stad zo laag mogelijk te maken. We denken hierbij zeker aan het Sociaal Huis WelWel, de recente verhuis van de Woondienst, de wijkwerking, ... die de laatste jaren heel bereikbaar en toegankelijk geworden zijn. We willen echter benadrukken dat dit ook noodzakelijk is, wil men een degelijk participatiebeleid ontwikkelen.

Positief is dat de basiswerkers en de ambtenaren die in de frontlijn werken hun stem kunnen laten horen en hun ervaringen met (kansarme) bewoners kunnen meegeven in de clusters.

6.3. Het belang van vitale coalities¹¹ met de bestaande basiswerkingen in de stad

We hadden het er al kort over in vorig hoofdstuk. Een stedelijk participatiebeleid beperkt zich niet tot de bestuurlijke organisatie van een stad.

Het is van belang dat een stedelijk beleid sterk samenwerkt met de vele bestaande private burgerinitiatieven. Dit is dan ook een pleidooi om deel te nemen aan de maatschappelijke coalities die groeien binnen de stad ('gedeelde verantwoordelijkheid').

Deze vitale coalities tussen overheid en burgermaatschappij - hetzij in de vorm van individuele burgers, hetzij in de vorm van organisatie en instellingen - zijn zeer belangrijk in het uittekenen van een participatiebeleid. Via deze coalities kunnen mensen anders bereikt worden en kunnen ook mensen die anders niet aan bod komen bereikt worden. Een dergelijke samenwerking vraagt wel het respecteren van wederzijdse posities, duidelijke afspraken over ieders rol, een geregelde evaluatie en bijsturing.

We willen hierbij het belang van de bestaande basiswerkingen in de stad benadrukken, **in het bijzonder de basiswerkingen die zich heel expliciet tot bepaalde kansengroepen richten**. Wie zijn deze basiswerkingen en wat leeft binnen deze groepen? Indien de stad een echt participatief beleid dat zich ook richt naar kansengroepen, wil uitwerken dan is een vorm van samenwerking met deze basisgroepen onontbeerlijk. Coalitievorming tussen stad en deze organisaties kunnen tot mooie resultaten leiden.

Het project 'Over de Zulle' is een goed voorbeeld van een samenwerking tussen organisaties onderling (Samenlevingsopbouw, T'Hope en CAW) die samen een coalitie aangingen met de stad en in de uitwerking van hun project ook nog de andere basiswerkingen zoveel mogelijk betrokken. Vitale coalities in de breedste zin...

6.4. Evaluatie van bestaande participatiekanalen

Een participatief beleid betekent ook dat een stedelijke overheid **kritisch kijkt naar bestaande overlegstructuren**. Instrumenten voor participatie zijn tijdsgebonden. Besturen zijn geneigd instrumenten als vaststaand en onveranderlijk te beschouwen. Op veel van die structuren zetten zich administratieve gewoontes vast waardoor ze de evoluties op het terrein niet meer volgen. Bepaalde structuren zijn erop gericht om diensten en voorzieningen te laten participeren ; andere richten zich meer naar bewoners.

¹¹ Dit is de term die Filip De Rynck in zijn boek 'Burgerparticipatie in Vlaamse Steden' gebruikt wanneer hij het heeft over netwerken en samenwerkingen tussen overheid en burgerinitiatieven. Zie Hoofdstuk 2: de burgermaatschappij in de stad, blz. 31.

Deze evaluatie begint met het nagaan welke bestaande evaluatiekanalen er allemaal zijn en in welke mate ze actief participeren aan het beleid. Daarnaast stelt elke adviesraad en cluster zich best de vraag **waar en hoe de kwetsbare groepen hun rol kunnen spelen**. In de bestaande clusters en adviesraden komen immers vooral diensten en voorzieningen aan bod. Hooguit is er daar een onrechtstreekse vertegenwoordiging.

Situatie Roeselare

De stad Roeselare evalueerde wel reeds de werking van de clusters en voerde een aantal veranderingen door. De cluster 'vorming, vrije tijd en inclusie' werd na evaluatie en op vraag van de leden, omgevormd tot de cluster 'participatie'. Daarnaast werd er een armoedeoverleg opgestart. Momenteel gaat dit overleg vooral over materiële hulpverlening en is dit een verzameling van vertegenwoordigers van verschillende kansengroepen.

De vorderingen binnen het project werden ook opgevolgd binnen de cluster 'vorming, vrije tijd en participatie', binnen de cluster 'wonen' en de Lokale Woonraad.

Binnen deze adviesorganen zitten ambtenaren, welzijnsdiensten en schepenen samen rond belangrijke thema's uit het woonbeleid. De themawerker en de opgeleide ervaringsdeskundige van T'Hope brachten dan ook telkens verslag uit over het project 'Over de Zulle'. Ze kregen de ruimte om de vorderingen van het project te bespreken en konden op deze manier het project bekendheid geven en meteen ook het belang van participatie duidelijk maken bij de mensen die rond de tafel zaten. Op deze manier namen ze onrechtstreeks deel aan het beleid.

In de gemeente Sint-Niklaas gaan ze wel een stap verder en is de doelgroep zelf vertegenwoordigd in een werkgroep 'wonen/welzijn'. Een professionele medewerker zorgt voor de continue voorbereiding en opvolging voor de leden uit de doelgroep.

6.5. Nood aan continuïteit en het belang van professionaliteit

Participatie vraagt tijd en ruimte

Wil men werk maken van echte participatie en komen tot wederzijdse interactie en tot een actieve inbreng, dan vraagt dit de nodige tijd. Het vraagt tijd om het thema af te bakenen, om met de doelgroep het probleem door te praten en om dan de interactie met het beleid voor te bereiden. Het duurt een tijd voordat mensen kennis en vertrouwen hebben in een participatieproces en wensen deel te nemen.

Vaak worden projecten rond participatie met kansengroepen opgezet met tijdelijke middelen. We pleiten voor een beleid waarbij participatieprojecten de nodige tijd krijgen om grondig het proces met de doelgroep te kunnen uitvoeren.

Dit staat soms haaks op de noden van het beleid en de politici die vaak snel resultaat en duidelijkheid wensen. Toch is tijd essentieel: heel wat goede ideeën en initiatieven komen niet tot uitvoering bij gebrek aan voldoende tijd en steun.

Participatie vraagt ook de nodige professionaliteit

Vooreerst is er binnen het stedelijk beleid nood aan een professionele kracht die de signalen van de kansengroepen en van de verschillende diensten capteert, doorgeeft, die coördineert, voorbereidt, uitvoert, opvolgt enz.

Daarnaast is ook professionele ondersteuning van het basiswerk onontbeerlijk. Het opzetten van een participatief proces is moeilijk en langdurig en vereist een professionele ondersteuning die ook de interactie tussen groepen en beleid kan opvolgen.

Participatie vraagt continuïteit en middelen

Voor het uitvoeren van een participatiebeleid is er zowel voor het stedelijk beleid als voor het basiswerk continuïteit nodig.

Continuïteit vraagt ook duidelijkheid over middelen. Vanuit het beleid moet niet alleen een visie rond participatie uitgewerkt worden maar de bijhorende middelen moeten hiervoor voorzien worden.

*Een professionele aanpak vraagt professionele werkrachten, tijd, middelen en beleidsruimte. Zowel vanuit Samenlevingsopbouw als vanuit T'Hope werd een **beroepskracht** ingezet om de begeleiding van het participatieproces binnen 'Over de Zulle' op te nemen.*

Met het project 'Over de Zulle' konden we drie jaar lang werken rond het geven van een stem aan kansengroepen binnen het woonbeleid van Roeselare. Positief is zeker dat de stad hier twee jaar op rij middelen voor wilde vrijmaken. Negatief aspect is het feit dat het telkens om jaarlijkse subsidies gaat waardoor er een onzekerheid gecreëerd wordt rond het verder zetten en afronden van het project. Het duurt telkens enkele maanden vooraleer er duidelijkheid is omtrent de subsidies. Daardoor moet een periode overbrugd worden wat zeker voor kleine organisaties niet evident is. 'Over de Zulle' was een tijdelijk project. Er zal nu binnen de stad verder gekeken moeten worden of men in de toekomst deze kansengroepen verder zal laten meepraten rond het thema wonen en hoe men dat dan zal aanpakken.

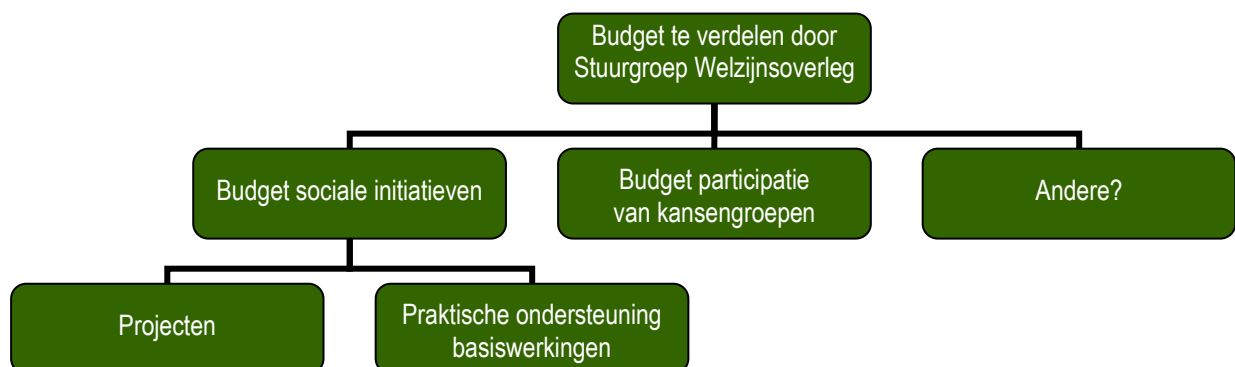
6.6. Een budget voor participatie van kansengroepen

We stellen voor dat in de stadsbegroting een budget wordt vrijgehouden voor het opzetten van projecten, initiatieven die de participatie van de burgers willen bevorderen. De precieze besteding hiervan is onderwerp van discussie en kan op een later moment bepaald worden.

Een **vast bepaald deel** van dit globaal budget moet voorbehouden worden voor initiatieven die kansen willen bieden **aan kansengroepen** om deel te nemen aan het beleid. Dit budget moet voldoende groot zijn omdat het werken met kansengroepen professionele ondersteuning vraagt en de projecten de nodige tijd moeten krijgen om op het ritme en de maat van de kansengroepen te kunnen werken. Dit budget zou verankerd kunnen worden binnen het budget waar de stuurgroep van het welzijnsoverleg kan over beslissen. Daar zou men dan een duidelijk onderscheid kunnen maken tussen budgetten voor sociale initiatieven, voor praktische ondersteuning van bepaalde basiswerkingen (bvb. tussenkomst in de huurprijs, ...), voor vrijwilligerswerking en budgetten voor initiatieven die participatie van kansengroepen bevorderen.

Daarnaast wordt er een procedure opgesteld voor de verdeling van dit participatiebudget. Deze procedure geeft de kansengroepen de mogelijkheid om zich te organiseren, geeft de mogelijkheid om steun te verwerven en een draagvlak te creëren, om mensen in beweging te brengen, het project uit te schrijven. Deze procedure werken we verder uit in hoofdstuk 7.

De aanwezigheid van basiswerkingen in de stad zijn een voorwaarde bij het organiseren van participatie van kansengroepen. We wezen reeds op hun belang in 6.3. Het is belangrijk dat ook zij kunnen rekenen op ondersteuning. Dit valt echter niet onder het budget 'participatie van kansengroepen'.

7.

VOORSTEL VAN EEN PROCEDURE DIE DE PARTICIPATIE VAN KANSENGROEPEN BINNEN HET LOKAAL SOCIAAL BELEID IN ROESELARE TOT VOORWERP VAN EXPLICIET BELEID KAN MAKEN

7.1. Procedure voor het toekennen van budgetten voor participatie van kansengroepen

Participatie is een langdurig proces dat veel tijd, ruimte, personeelsinzet en middelen vraagt. Participatie vraagt een planning en vertrekt best vanuit de vragen van doelgroep, diensten en/of beleid.

Vandaar het voorstel om **jaarlijks een actieplan rond participatie van kansengroepen op te maken**. Elk jaar opnieuw wordt best bekeken welke onderwerpen er voorliggen voor de volgende jaren. Daarbij start men best vanuit een bevraging zowel bij de doelgroepen als bij de diensten en het beleid. De cluster participatie staat in voor de organisatie samen met de aandachtsambtenaar kansengroepen¹² (zie ook 7.2.). Hiertoe dient de cluster het middenveld en de doelgroepen in kaart te brengen.

De **cluster participatie** krijgt het mandaat om een voorstel van een beleid rond participatie van kansengroepen uit te werken en om de clusters, de adviesgroepen, de basiswerkingen en frontoffices hierover aan te spreken. Het is de bedoeling dat deze groepen bekijken welke signalen zij krijgen, rond welke thema's en/of welke kwetsbare groepen zij participatief wensen te betrekken.

Diensten en organisaties die niet in de clusters vertegenwoordigd zijn, individuen, ad hoc groepjes, ... kunnen hun voorstellen, signalen, ideeën, ... via het meldpunt (zie 7.2.) doorgeven.

Het actieplan dient als leidraad bij het toekennen van de subsidies. In welke mate passen projecten binnen dit actieplan, in welke mate sluiten ze aan bij wat in de planning van het beleid zit, ...

De cluster is verantwoordelijk voor de kwaliteitsbewaking. Zij voorziet in een eerste schifting en baseert zich daarvoor op de vraag of de projecten voldoende ruimte geven aan de participatieve processen.

De stuurgroep van het stedelijk welzijnsoverleg beoordeelt de projecten en neemt de uiteindelijke beslissing bij het toekennen van de middelen.

Wie een subsidieaanvraag indient richt zich naar een specifieke kansengroep, gaat akkoord om een aantal participatiestappen te zetten en is bereid om in de gepaste cluster mee te werken.

Gezien participatieprocessen met kansengroepen de nodige tijd vragen stellen we voor om ook voorstellen voor **langdurige projecten** (3 jaar) eventueel met éénmalige verlengingsmogelijkheid, te kunnen indienen bij de stuurgroep. Deze projectaanvragen dienen opgemaakt te worden volgens het in hoofdstuk 4 geschetste stramien van een participatieplan (bepalen doelgroep, bepalen thema, bepalen participatiegraad, ...).

Daarnaast blijft de mogelijkheid om ook **jaarlijkse projectaanvragen** in te dienen, om zo ook kortlopende projecten, ad hoc initiatieven en nieuwe impulsen, kansen te geven. Deze zouden telkens in juni ingediend moeten worden zodat men reeds in het najaar weet of er middelen zullen zijn voor het jaar erop.

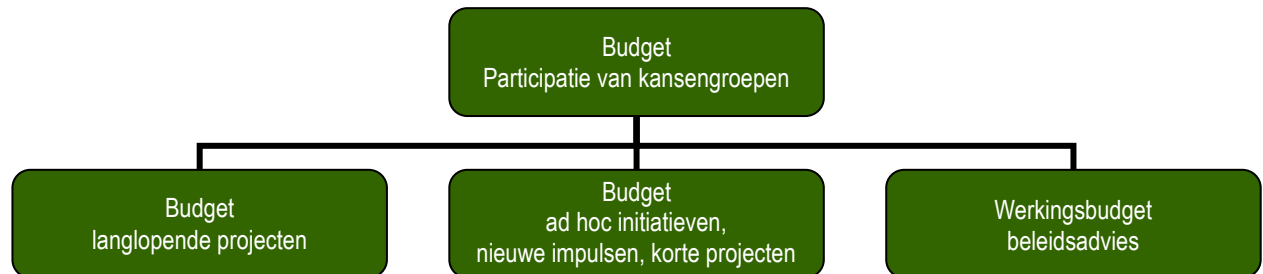
Daarnaast wordt er jaarlijks een beperkt budget vrijgehouden voor werkingsmiddelen voor organisaties die **vanuit het beleid een vraag krijgen om advies te geven** rond één of ander item. Een beperkt participatietraject is mogelijk mits het maken van goede afspraken en een aantal randvoorwaarden. Dit kan bijvoorbeeld het engagement van het beleid zijn om iets van de resultaten effectief mee te nemen bij de besluitvorming, om een

¹²

Het beleid kan er voor kiezen om binnen de sociale werking van de stadsorganisatie (bvb. binnen het Sociaal Huis) een **aandachtsambtenaar kansengroepen** aan te duiden. Deze functie richt zich specifiek naar participatie van kansengroepen.

motivering van de besluitvorming terug te koppelen naar de bevroegde doelgroep, om akkoord te gaan met een lagere participatiegraad, ... Zij kunnen voor deze periode (1 - 3 of 6 maanden) een kleine tussenkomst in de werkmiddelen verkrijgen.

De coördinatie van dit alles ligt bij de aandachtsambtenaar. Deze voorziet ook samen met de cluster 'participatie' de nodige vorming, ondersteuning voor adviesorganen en basiswerkingen.

7.2. Meldpunt participatie van kansengroepen

Als kern van deze procedure zien wij een **meldpunt participatie van kansengroepen** dat ondersteund wordt door een **aandachtsambtenaar kansengroepen**. De aandachtsambtenaar kansengroepen richt zich specifiek naar participatie van kansengroepen en kan eventueel binnen de sociale werking van de stadsorganisatie gesitueerd worden. De **cluster participatie** is samen met de aandachtsambtenaar de spil van deze procedure.

Op dit **meldpunt** kunnen diensten, clusters, basiswerkingen, ... signalen vanuit kansengroepen, leemtes, ... mogelijkheden voor projecten doorgeven. De aandachtsambtenaar onderzoekt wat met de signalen moet gebeuren en geeft deze door naar de gepaste kanalen.

Ook het beleid of bepaalde stadsdiensten die rond een bepaald thema een inbreng van bepaalde kansengroepen wensen, kunnen dit via dit meldpunt of deze aandachtsambtenaar doorgeven. De aandachtsambtenaar spreekt dan de betreffende groepen aan.

Dit meldpunt werkt dus in twee richtingen: beleid ↔ meldpunt ↔ kansengroepen.

Via het meldpunt kan het beleid ook een (beperkt) advies vragen aan een bepaalde kansengroep. Advies na een minimale participatieprocedure (bvb. 1 maand – 3 maanden) is dan mogelijk mits het maken van goede afspraken en een aantal randvoorwaarden.

De aandachtsambtenaar heeft een ondersteunende en coördinerende taak. Belangrijk hierbij is dat de communicatie tussen kansengroepen en beleid, in het meldpunt geconcentreerd wordt.

7.3. De taken van de cluster participatie op een rij...

De cluster participatie

- werkt een voorstel voor een participatief beleid uit aan de hand van het voorstel dat in hoofdstuk 7 is uitgeschreven
- gaat in dialoog met het beleid (o.a. rond dit voorstel)
- is de spil van het meldpunt participatie van kansengroepen. In die hoedanigheid verzamelt ze de signalen van zowel doelgroepen als beleid.
- organiseert de bevraging die tot een jaarlijks actieplan leidt en werkt dit actieplan uit.
- zorgt voor de kwaliteitsbewaking door er op toe te zien dat de participatieve processen binnen de projecten naar kansengroepen toe gerespecteerd worden.

De cluster participatie kan hiervoor rekenen op de steun van de aandachtsambtenaar kansengroepen.

En nu vooruit...

Dit rapport benadert participatie vanuit het oogpunt van de zwakke bewoner uit Roeselare. De rode draad doorheen de tekst is de vraag 'hoe kunnen beleidsmensen maximaal beroep doen op het sociaal kapitaal dat in de stad aanwezig is'.¹³ We pleiten voor een gedeelde verantwoordelijkheid, voor het smeden van vitale coalities en voor maatwerk.

Dit rapport legt de link tussen de theorie rond participatie, de betekenis voor kwetsbare bewoners en de ervaringen vanuit het project 'Over de Zulle'. Het rapport is ingekleurd met eigen ervaringen uit het project 'Over de Zulle'.

We willen met deze tekst niet alleen een impuls geven om kritisch na te denken rond participatie van kansengroepen. In hoofdstuk 6 geven we een aantal aanbevelingen en in hoofdstuk 7 doen we een voorstel voor de uitbouw van een meldpunt en een aantal suggesties rond het opstellen en verdelen van de budgetten voor participatie van kansengroepen. Dit is een aanzet tot het starten van een debat rond de participatie van kansengroepen in Roeselare dat in eerste instantie binnen de cluster participatie zal gevoerd worden.

Op die manier krijgt participatie zijn plaats binnen het toekomstige beleid in Roeselare. We doen hiervoor een appèl aan het beleid om zijn rol binnen dit debat op te nemen. We pleiten er voor dat ook het middenveld zijn verantwoordelijkheid opneemt zodat er een volwaardig partnerschap kan ontstaan tussen beleid en organisaties/instellingen (gedeelde verantwoordelijkheid), en dat participatie van kansengroepen niet ondergesneeuwd raakt.

We willen tenslotte ook iedereen danken die het project 'Over de Zulle' mee mogelijk maakte. Het stadsbestuur die ons middelen en ruimte gaf, de ambtenaren die enthousiast hun rol opnamen, de partners die hun tijd en knowhow ter beschikking stelden en hun mensen mobiliseerden, en niet in het minst de mensen van de themawerkgroep die het project hielpen trekken en de vele mensen uit de verschillende doelgroepen die bereid waren om hun ervaringen met ons te delen.

'Goede participatie kenmerkt zich ook door verrijking van de inzichten van alle deelnemers.'¹⁴ Wij zijn door de vele discussies alvast rijker geworden.

¹³ Dit is de vraag die Minister Keulen, als opdrachtgever voor de werkgroep participatie, ook meegeeft aan F. De Rynck en de werkgroep.

¹⁴ Uitspraak van F. De Rynck in Burgerparticipatie in Vlaamse Steden, p.XI

LITERATUUR

Rapport deel 1 "Over de Zulle, het geven van een stem aan kansengroepen binnen het woonbeleid van de stad Roeselare, april 2006 – april 2007", Samenlevingsopbouw en T'Hope, 2007

Rapport deel 2 "Over de Zulle: woonbegeleiding 2007, het geven van een stem aan kansengroepen binnen het woonbeleid van de stad Roeselare", Samenlevingsopbouw en T'Hope, 2008

Over de Zulle – beleidsparticipatie in praktijk, T'Hope, Joke Deprez, 2008

Participatie: een introductie, Samenlevingsopbouw West-Vlaanderen, Nancy Van Landegem, 2007

Participatie van kansengroepen binnen het lokaal sociaal beleid, Samenlevingsopbouw Vlaanderen, Rita L'Enfant, 13 november 2008

Participatie aan lokaal sociaal beleid van groepen met minder behartigde belangen, Participatiehefboom 1: methodes, Samenlevingsopbouw Vlaanderen, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – cel lokaal sociaal beleid, 2005, 122 blz.

Participatie aan lokaal sociaal beleid van groepen met minder behartigde belangen, Participatiehefboom 2: handvatten, Samenlevingsopbouw Vlaanderen, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – cel lokaal sociaal beleid, 2005, 122 blz.

Handboek Samenlevingsopbouw in Vlaanderen, hoofdstuk 'participatief werken met de doelgroep', blz 581 – 493, Die Keure, Brugge, 2008

Elkaar vinden. Bouwstenen voor het communiceren met kansarme groepen, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, onder redactie van Eric Gouben, in pdf te downloaden op <http://publicaties.vlaanderen.be> of op www.memori.be

Burgerparticipatie in Vlaamse Steden, naar een innoverend participatiebeleid, rapport van de werkgroep Participatie, F. De Rynck en K. Dezeure, Vanden Broele, 2009

Congres 'Burgerparticipatie in Vlaamse steden'; Inhoudelijke visie en de praktijken inzake participatie en bestuurlijke aspecten van participatie, Prof F. de Rynck en Karolien Dezeure, PowerPoint en eigen nota's, 31 maart 2009

De kleinburgerlijke participatie voorbij? Snelle schets van een scharnierscenario, Luc Goossens, in TerZake Cahier, 2004/ 6, blz. 16- 19

Hoorzittingen Sint-Niklaas ontleed, TerZake Magazine, 2004/ 5, blz. 17-18

Gentse overlegtafel stimuleert eenheid in diversiteit, Kris Dom en Stéphanie Staïesse, TerZake Cahier, 2007/ 6, blz. 21- 24

Grondrechten kunnen de boom in; dialoog over tien sociale grondrechten in Oost-Vlaanderen, Steven Rommel, TerZake Cahier 2007/ 6, blz. 17- 20

Buurtbudgetten in Ronse, Steven Rommel, TerZake Cahier, 2003/ 9, blz. 48-50

Limburg 2012: empowerment als basis voor Lokaal Sociaal Beleid, Claudia Mellebeek, TerZake Cahier, 2004/ 4, blz. 45-46

Cultuur ligt stroomopwaarts aan politiek, ook de participatiecultuur, Dirk Lenaerts, TerZake Magazine 2004/ 3, blz. 10-12

De sociale stad vergeten?, Maarten Loopmans en Filip De Maesschalck, TerZake Magazine 2004/ 3, blz. 13- 15

Burgerbetrokkenheid, interview met Filip De Rynck, LOKAAL, 16 februari – 15 maart 2006, blz. 77-81

De gemeente als sturende eenheid is een illusie, interview met F. De Rynck, LOKAAL, 1 juni 2008, blz. 11-13

BIJLAGE 2: **Situering project “Over de Zulle”**

T'Hope, een welzijnsschakel en vereniging waar armen het woord nemen, en Samenlevingsopbouw West-Vlaanderen zijn beiden organisaties waar het geven van een stem aan kansengroepen een centraal gegeven vormt in hun werking.

Onder de naam “Over de Zulle” sloegen beide organisaties de handen in elkaar om die stem van kansengroepen rond wonen hoorbaar te maken en vanuit hun ervaring voorstellen voor een concrete aanpak te zoeken.

Dit project paste binnen de beleidsoptie van de stad Roeselare om bij de opmaak en uitvoering van haar lokaal sociaal beleidsplan de kansengroepen en de diensten zo goed mogelijk te betrekken. Binnen dit kader ondersteunde de stad Roeselare dit project met een belangrijke financiering.

Het project “Over de Zulle” heeft als belangrijkste doel een stem te geven aan de verschillende kansengroepen, dit meer specifiek in het woonbeleid van de stad Roeselare.

Het project bestaat uit twee luiken. Het eerste handelde over de vraag hoe een toegankelijke huisvestingsdienst er voor de kansengroepen moet uitzien. De bevindingen van de eerste rondvraag bij de verschillende kansengroepen en de aanbevelingen naar het stadsbestuur toe kan je terugvinden in de bundel ‘Over de Zulle 2006-2007’.

In het tweede luik van het project ‘Over de Zulle’ zijn we op zoek gegaan naar de betekenis van ‘woonbegeleiding’ volgens diezelfde kansengroepen. Dit project werd door de stad Roeselare goedgekeurd en gekoppeld aan de projectaanvraag van het CAW. Het project van het CAW heeft als doel om via twee woonbegeleiders effectief ondersteuning en begeleiding op vlak van wonen aan te bieden. Vanuit “Over de Zulle” wilden we vooral de mening van de verschillende kansengroepen rond het thema woonbegeleiding eens horen. We gebruikten hiervoor de dialoogmethodiek waarbij mensen uit de doelgroep in dialoog treden met de werkers en het beleid van de betrokken diensten.

De resultaten van dit tweede luik werden gebundeld in een rapport “Over de Zulle: woonbegeleiding 2007”. De visie vanuit de kansengroepen op woonbegeleiding staat hierin centraal. We geven weer hoe mensen woonbegeleiding ervaren. We vertrokken vanuit twee vragen: “Wat is woonbegeleiding voor jou?” en “Op welke manier wil je dat die woonbegeleiding gebeurt?”.

In een volgend stadium (2008) werden deze bevindingen voorgelegd aan werkers en diensten die één of andere vorm van woonbegeleiding aanbieden. Samen met hen werd bekeken op welke vlakken aan de vragen en opmerkingen van de doelgroep tegemoet gekomen kon worden. Elke betrokken dienst engageerde zich op minstens één vlak en er werden ook een aantal collectieve engagementen naar voor geschoven. Deze zullen in de nabije toekomst verder uitgewerkt worden. Zowel de individuele engagementen van de diensten als de collectieve engagementen werden gebundeld in een nota: “Over de Zulle: woonbegeleiding 2008: individuele en collectieve engagementen”. Deze nota wordt vanaf nu als bijlage bij het vorige rapport gevoegd.

In het laatste jaar van het project (2008) werd ons ook gevraagd om mee na te denken over de vraag hoe kansengroepen in Roeselare betrokken kunnen worden bij het lokaal sociaal beleid. Bedoeling was om een aanzet te geven zodat de cluster participatie verder rond dit thema kan werken. Deze denkoefening resulteerde in een forumdag rond participatie van kansengroepen binnen het lokaal sociaal beleid in Roeselare en uiteindelijk ook in deze nota die gebruikt kan worden als discussie materiaal voor de cluster participatie.

Bovenstaande rapporten en teksten kunnen opgevraagd worden bij Samenlevingsopbouw West-Vlaanderen en bij T'Hope.

OVER DE ZULLE

een initiatief van
T'Hope vzw en Samenlevingsopbouw West-Vlaanderen vzw

T'Hope – Vereniging waar armen het woord nemen en welzijnsschakel ■
Gitsestraat 53 - 8800 Roeselare ■ tel. 051/69.02.10 ■ thope@telenet.be ■
<http://users.pandora.be/thope/> ■

Samenlevingsopbouw West-Vlaanderen ■ Torhoutsesteenweg 100 A - 8200 Brugge
■ tel. 050/39.37.71 ■ info.west-vlaanderen@samenvlevingsopbouw.be ■
<http://www.samenvlevingsopbouwvl.be> ■
contactpersoon: Mieke Spruytte: 051/24.29.28